
Bhushundi Ramayanam Purvakhandā 041-050

भुशुण्डिरामायणम् पूर्वभाण्ड ०४१-०५०

Document Information

Text title : Bhushundi Ramayanam Purvakhandā 041-050

File name : bhushuNDirAmAyaNam_pUrva_041-050.itx

Category : raama, bhushuNDirAmAyaNam

Location : doc_raama

Transliterated by : Vishal Pandey

Proofread by : Vishal Pandey

Description/comments : bhushuNDirAmAyaNam | pUrvaNda | adhyAya 041-050||

Latest update : September 30, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 30, 2024

sanskritdocuments.org

ભુશુન્દિરામાયણમ્ પૂર્વખાણ્ડ ૦૪૧-૦૫૦

૦૪૧. રામપ્રવાસો નામ એકચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ।

તતો રામેતિ વિશ્લેષકાતરં સુખિતાભિધમ્ ।
ગવેન્દ્રં ચૈવ માઙ્ગલ્યા પુત્રવિશ્લેષકાતરામ્ ॥ ૧ ॥
ગોપાન્ સુદર્શનાનન્દસુનન્દાદીન્ મહાત્મનઃ ।
ગોપીશ્ચ શૃણ્વતીઃ સર્વાઃ સદ્ય એવેદમૂચિવાન્ ॥ ૨ ॥
અયિ તાત ગવેન્દ્ર ત્વં માતર્માઙ્ગલ્યકે શૃણુ ।
સુદર્શનાદ્યાશ્ચ ગોપાઃ શૃણુતેદં વયો મમ ॥ ૩ ॥
કચ્ચિત્ક્ષણં ન સોઢ્યો ભવતાં વિરહો મયા ।
મદ્વિયોગપ્રભૂતાર્તિઃ યુષ્માકં કિન્તુ બાધતે ॥ ૪ ॥
ભવદ્વિયોગજૈવાર્તિમર્મ તાવત્તતોઽધિકા ।
તથાપિ ન કવચિત્તાત સગ્જાતા સગ્જનિષ્યતે ॥ ૫ ॥
નાહં વસામિ વૈકુણ્ઠે ન વૈ ગોલોકસંજાકે ।
મથુરાયાં દ્વારકાયાં શ્વેતદ્વીપાલયે ન વા ॥ ૬ ॥
અહં વસામિ સતતં સુખિતસ્યૈવ મન્દિરે ।
માઙ્ગલ્યકાકરાનીતં મૃદુ હૈયઙ્ગવીનકમ્ ॥ ૭ ॥
અશાનો ભ્રાતૃભિઃ સાર્ધં નાન્યથા તૃપ્તિરસ્તિ મે ।
એવં વિજ્ઞાય વૈ નિત્યં મમ ચારિત્ર્યમદ્ભુતમ્ ॥ ૮ ॥
યુવાભ્યાં શોચિતવ્યં ન કદાચિત્કવચિદ્વ્યુત ।
ન ચૈવ મન્મનઃ ક્વાપિ પ્રમોદવિપિનં વિના ॥ ૯ ॥
રમતે બહુધા કલ્પમૈત્રૈલોક્ચશ્રીભરેષ્વપિ ।
રાસાખ્યલીલયા મહ્યમન્યા લીલા ન રોચતે ॥ ૧૦ ॥
ગોપાલબાલકેભ્યોઽન્યો ન મે પ્રણયભાજનમ્ ।

ઇયં હિ સે નિત્યલીલા ભવતાં સદનેષુ યા ॥ ૧૧ ॥

અન્યાવતારસમયે ભવન્નૈમિત્તિકી હિ સા ।

નિત્યં વસામિ યુષ્માકં સદને સરયૂતટે ।

રાસાખ્યલીલાભિર્નિત્યં વિહરામિ સાખીગણૈઃ ॥ ૧૨ ॥

કદાચિન્મત્સ્યરૂપેણ લોકે પ્રાદુર્ભવામ્યહમ્ ।

વેદોદ્ધરાર્થમુદ્ધૌ કુર્વ્યશ્ચિતમદ્ભુતમ્ ॥ ૧૩ ॥

કદાચિત્કૂર્મરૂપેણ પ્રાદુર્ભૂય કરોમ્યહમ્ ।

દેવાસુરેષુ શ્રાન્તેષુ મન્દરાચલધારણમ્ ॥ ૧૪ ॥

કદાચિદૈત્યરાજે તુ ધરણીનાશનોદ્યતે ।

દિવ્યવારાહરૂપેણ તદા પ્રાદુર્ભવામ્યહમ્ ॥ ૧૫ ॥

કદાચિદ્ભક્તરાજસ્ય પ્રહ્લાદસ્ય સુખાકૃતે ।

નારસિંહસ્વરૂપેણ દૈત્યરાજં નિહન્મ્યહમ્ ॥ ૧૬ ॥

કદાચિત્સર્વદેવાનાં સ્થાનેષુ સ્થાપનાકૃતા ।

દિવ્યવામનરૂપેણ દૈત્યેન્દ્રં છલયામ્યહમ્ ॥ ૧૭ ॥

કદાચિત્ પરશુ ધૃત્વા ધર્મસ્ય પ્રતિપાલકઃ ।

દુષ્ટક્ષત્રવિનાશાય ભુવિ પ્રાદુર્ભવામ્યહમ્ ॥ ૧૮ ॥

કદાચિદ્રાઘવે વંશે પ્રાદુર્ભૂય સ્વવિક્રમૈઃ ।

ધર્મં સંસ્થાપ્ય ધરણીભારં બહુ હરામ્યહમ્ ॥ ૧૯ ॥

કદાચિન્મમાંશકલયા કૃષ્ણો વૈ સમ્ભવિષ્યતિ ।

દ્વાપરાન્તે યદુકુલે દેવક્યાં વસુદેવતઃ ॥ ૨૦ ॥

કદાચિન્મૃત્યુદુઃખેન યજ્ઞજન્તૂન્ વિશોચતઃ ।

અનુગ્રહામિ સગ્જાતો બુદ્ધ રૂપેણ ભૂતલે ॥ ૨૧ ॥

કદાચિન્નલેછવૃન્દેષુ ધર્મવિપ્લવકારિષુ ।

નીલં હયં સમારુહ્ય કલ્કિઃ પ્રાદુર્ભવામ્યહમ્ ॥ ૨૨ ॥

અન્યૈરપિ સ્વરૂપૈશ્ચ તત્ર તત્ર સ્ફુટીભવન્ ।

અધર્મં નાશયિત્વાહં સ્વધર્મં સ્થાપયામ્યહમ્ ॥ ૨૩ ॥

એવં યદા યદા ધર્મઃ ક્ષીયતે સર્વભૂતજઃ ।

સ્વાત્માનં કલ્પયિત્વા તુ તદા પ્રાદુર્ભવામ્યહમ્ ॥ ૨૪ ॥

નિત્યં વસામિ ભવતાં સદને દિવ્યગોકુલે ।
 માણિક્યરત્નસન્નદ્ધમુક્તામણિવિભૂષિતઃ ।
 માડ્ગલ્યાયાઃ કરાનીતં નવનીતમશન્નથ ॥ ૨૫ ॥
 મદ્વિયોગજદુઃખં તુ ભવતાં નૈવ બાધતે ।
 યદિ બાધેત સૈષા તુ મન્માયૈવ રસાત્મિકા ॥ ૨૬ ॥
 સંયોગો વિપ્રયોગશ્ચ રસસ્તુ દ્વિવિધઃ સ્મૃતઃ ।
 આદ્યોડનુભૂત એવાન્તો દ્વિતીયસ્તુ ભવિષ્યતિ ॥ ૨૭ ॥
 પિત્રોઃ સન્તોષણં કૃત્વા કૃત્વોદ્ભાલં ચ તત્સુખમ્ ।
 રાજ્યકાર્યં વિધાયથ પુનરેષ્યામિ વો ગૃહે ॥ ૨૮ ॥
 ન કાર્યો ભવતા શોકસ્તાત મદ્વિરહોદ્ભવઃ ।
 એષ તુ સ્વપ્રવદ્ભૂત્વા ક્ષણાદ્યાસ્યતિ દુઃખદઃ ॥ ૨૯ ॥
 અહં નિજપ્રિયાન્ ગોપાન્ નીત્વા યાસ્યામિ તાં પુરીમ્ ।
 એતૈર્વિના ક્ષણં સ્થાતું હેતાત ક્વાપિ નોત્સહે ॥ ૩૦ ॥
 ત્વં ચ તાવદ્ ગવાં તાત પાલનં કારય પ્રભો ।
 અસ્મિન્ પ્રમોદવિપિને નવ્યનવ્યૈસ્તૃણાકુરૈઃ ॥ ૩૧ ॥
 માડ્ગલ્યકે માતરિહ મા શુચો મદ્વિયોગતઃ ।
 ન ત્વાં વિના ક્ષણમપિ સ્થાતું ભો સુખસંયુતઃ ॥ ૩૨ ॥
 ગોપા યૂયં સખાયો મે આયાન્તુ મમ સાર્થગાઃ ।
 પ્રમોદવનવિશ્લેષો ગતો વો મુખદર્શનાત્ ॥ ૩૩ ॥
 ભવદ્ભિઃ સહિતઃ સર્વં રાજ્યકાર્યં વિધાય ચ ।
 હત્વા યાસુરસન્દોહાનેષ્યામિ પુનરન્ન વૈ ॥ ૩૪ ॥
 અન્યે ચ મત્ત્રેમપરાઃ સકલવ્રજવાસિનઃ ।
 ન શોકેનાભિતપ્યધ્વં મદ્વિયોગૈકજન્મના ॥ ૩૫ ॥
 એષ વઃ સ્વપ્રવદ્ભૂત્વા ક્ષણાદ્યાસ્યતિ નિશ્ચયઃ ।
 ઇતિ તેષાં સમસ્તાનાં પ્રમોદવનવાસિનામ્ ॥ ૩૬ ॥
 વ્રજૈકસાં સદારાણાં કૃત્વા સાન્ત્વનમચ્યુતઃ ।
 યિયાસુઃ પિતુરાગારં તાં રાત્રિં તન્ન ચાવસત્ ॥ ૩૭ ॥

तमीयुः सकला गोप्यः प्रियविशेषकातराः ।

रुदन्त्यो भूरिशोकेन प्रवासभयविह्वलाः ॥ ३८ ॥

एतौ श्रीमदादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डिसंवादे रामप्रवासो नाम ऐक्यत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥

३८/१८७२

०४२. रामयात्रानाम द्वियत्वारिंशोऽध्यायः ।

गोप्यं त्रियुः ।

पित्राहूतः स्वनगरं राज्यकार्यावगुप्तये ।

प्रभातं येन सवैः साकं यास्यसीत्यनुशुश्रुम ॥ १ ॥

नैवं त्वं कर्तुमर्होऽसि उत्था नो हरिणीरिव ।

निजदृष्टिशराविभ्रतः प्रेमस्वरविमोहिताः ॥ २ ॥

त्वं तु विस्मृतवान् प्रायः प्रमोदवनभेलनम् ।

विस्मर्तव्यं न यास्माभिस्तत्सुखं क्षणमप्यहो ॥ ३ ॥

ता यामिन्यस्तद्रुदस्यं डेलयस्ताश्च वेलयः ।

ते ते रासविलासाद्याः स्मर्यमाणा उरन्ति नः ॥ ४ ॥

प्रमोदवनपर्यन्तं भूरिकुञ्जनिकुञ्जभूः ।

प्रमोदे स्थापयत्यन्तः स्मरन्तीनां पुनः पुनः ॥ ५ ॥

कदाचिद्भवता साकं रामसम्पूर्णचन्द्रमाः ।

भेलन्तीनां वनेऽस्माकं सन्ध्याभूदृष्ट्यापक्षगा ॥ ६ ॥

ततः प्रवृत्ते ध्वान्तं गाढं नवधनोपमम् ।

यस्मिन्प्रत्येकमादाय भुक्तवान् नो रघूद्वज्र ॥ ७ ॥

कदाचित्पुष्पावयये याताः प्रमुदकानने ।

सन्ध्यायामभवद्भोषो धनसङ्घट्टजोऽम्भरे ॥ ८ ॥

तदा प्रवृत्ते दिव्या कामकेलिर्मनोहरा ।

यां विलोक्य मुदं भव्यां प्रापुर्गीर्विशिषा अपि ॥ ९ ॥

कदाचित्सरयूवारिगम्भीरावर्तदुर्धरम् ।

वयं य एषि विडेतुं यातुकामाः पुरं प्रति ॥ १० ॥

तदा त्वं कामसौन्दर्यगम्भीरेऽस्मिन्नदीजले ।

સૌવર્ણી નાવમારોપ્ય ક્રમાત્તરિતવાનસિ ॥ ૧૧ ॥

કદાચિદ્ ઘટ્ટરક્ષાયૈ નિયુક્તે ગોપભૂમૃતા ।

ગચ્છતીર્દધિવિક્રેતું મધ્યે માર્ગે નિરુદ્ધવાન્ ॥ ૧૨ ॥

કદાચિદ્રથમારોપ્ય સૌવર્ણમણિકિઙ્કિણીમ્ ।

વનાદ્વનાન્તરં નીત્વા શોભાં દર્શિતવાનસિ ॥ ૧૩ ॥

કદાચિન્માધવે માસિ કુસુમાકરશોભિનિ ।

દિવાનિશમવિજ્ઞાય નિત્યં વિહૃતવાનસિ ॥ ૧૪ ॥

કદાચિન્નિષ્ઠુરે ગ્રીષ્મમાસે દિવ્યે તુ પાથસિ ।

જલકલીઃ સહાસ્માભિઃ કૃતવાનસિ સુન્દર ॥ ૧૫ ॥

કદાચિદ્ ભૂરિવર્ષાયાં રત્નાદ્રેરધિકન્દરમ્ ।

વાર્ભૃતો જવનીકૃત્ય રતવાન્ શ્રીગણૈઃ સહ ॥ ૧૬ ॥

કદાચિદ્દેમને કાલે કુઞ્જાભ્યન્તરવેશ્મસુ ।

હસન્તીસામ્યમાનેતું તૂલૈઃ સેવિતવાનસિ ॥ ૧૭ ॥

કદાચિચ્છૈશિરે કાલે લતિકા ઇવ પુષ્પિણીઃ ।

મરુતવાનિવ ધીરસ્ત્વં પ્રિય કમ્પિતવાંશ્ચ નઃ ॥ ૧૮ ॥

ઇત્યં તત્તત્કાલદેશે તત્તત્તાઙ્ગણ્યવેશિતા ।

તત્તદ્ભલ્લી વીથી પથઃ પીત્વા પ્રેમામૃતં રસમ્ ॥ ૧૯ ॥

તત્તત્ કામકીડા યસ્ય સઙ્ચિતસ્વર્નિવિડાકારઃ ।

શ્રીરામેન્દોર્જિતવાનસિ કન્દર્પાણાં કિમપિ પરાધર્મ ॥ ૨૦ ॥

એવં ત્વં રમયાસ્માન્ સ્વાનન્દરસસાગરે ।

પ્રત્યેકં બહુલીકૃત્ય રામેન્દો રતવાનસિ ॥ ૨૧ ॥

અધુના તાનિ તાનીહ સુખાનિ વિમુખે ત્વયિ ।

પાર્ણવત્કણ્ડકાનીવ ભેત્સ્યન્તિ હૃદયાનિ નઃ ॥ ૨૨ ॥

મૈવં કાર્ષીઃ કદાપિ ત્વં વનિતાવધપાતકમ્ ।

વિક્રમી પુંસ્વભાવત્વાદયિ ત્વં નિષ્કુરોડપ્યસિ ॥ ૨૩ ॥

પ્રમોદવનચન્દ્રસ્ય તવ પ્રિય ચકોરિકાઃ ।

ન ખેદય મનાઃ માનિન્ મનોહ્રાચરિતો ભવ ॥ ૨૪ ॥

વિસ્મૃત્ય નિખિલાં ચેષ્ટાં મહામાધુર્યવાર્નધિમ્ ।
શુષ્કકાષ્ઠસ્વભાવં ચ કથમુત્સોદ્ધવાનસિ ॥ ૨૫ ॥

કોડયં ક્રમો રસિકપુડ્ગવ સાર્વભૌમ
યદ્ભૂરિશઃ સુખસુધોદધિનિર્વૃતાનામ્ ।
આર્તિપ્રવેકમનુભાવયસિ સ્વભાવાત્
સ્વાનન્દસારસમુદાયમયોડપિ સન્ નઃ ॥ ૨૬ ॥

ઈશોડપિ સર્વભુવનસ્ય નિજે વશોડસિ
પ્રેમૈકવશ્યહૃદયોડસિ સુસાધનોડસિ ।
નિર્વાઞ્છનોડસિ સ કથં રઘુનન્દન ત્વં
કર્માતિઘોરમિહ કર્તુમથોદ્યતોડસિ ॥ ૨૭ ॥

મૈવં કાર્ષીઃ પ્રભો તસ્માત્ પ્રમોદવનદુઃસહમ્ ।
વિરહં કર્તુમર્હોડસિ રસિકેન્દુમહામણે ॥ ૨૮ ॥

અથ ચેત્ત્વમિમં નાથ સહુલ્લં કૃતવાનસિ ।
તદા નઃ પ્રાણનિર્વૃત્ત્યાધુપાયં શિક્ષયાધિહન્ ॥ ૨૯ ॥

અસમક્ષે ત્વયિ સ્વામિન્ કિં કાર્યં સેવકૈઃ જનૈઃ ।
સ્વભૌગં વાપિ સંન્યાસમરણ્યં વા વિરક્તિતઃ ॥ ૩૦ ॥

યૈઃ કાલદિડ્નિમિષભિત્તિપદાન્તરેડપિ
સોદ્ધઃ કદાચિદપિ નૈવ ભવદ્વિયોગઃ ।
તે જીવનં સમધિગમ્ય કથં સહન્તાં
શ્રીમન્ મહાવિરહદાવજપાપકીર્તિમ્ ॥ ૩૧ ॥

તસ્માત્ત્વયિ દૃશોર્દ્ધન્દ્રાદ્ દૂરં યાતે પ્રિયોત્તમ ।
કિં કાર્યં ભક્તવર્ગેણ તદસ્માસ્વનુશિક્ષય ॥ ૩૨ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામયાત્રાનામ દ્વિયત્વારિંશોધ્યાયઃ ॥ ૪૨ ॥

૩૨/૧૯૦૪

૦૪૩. રામયાત્રાયાં પુરપ્રવેશોનામ રામગીતાયાં ત્રિયત્વારિંશોધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

ઇતિ તાસાં વયઃ શ્રુત્વા રામઃ કારુણિકોત્તમઃ ।

દદૌ પ્રતિવચસ્તાસાં સ્મિત્વા સમ્મોહયન્નિવ ॥ ૧ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

અહો પ્રિયા મત્સ્વરૂપા મહેતિ સુખસંશ્રયાઃ ।

નૈવં વિલપિતું યોગ્યા ભવન્ત્યો નિત્યસાડ્ગતાઃ ॥ ૨ ॥

વ્યાપિવૈકુણ્ઠલોકેડસ્મિન્ પ્રમોદવિપિનાભિધે ।

મદીયે ચિન્મયે દિવ્યે ભવન્ત્યો હ્યપિ દેવતાઃ ॥ ૩ ॥

શ્રીમતી જાનકી સીતા મદીયા પરમપ્રિયા ।

તદંશાઃ સકલા યૂયં નિત્યં સન્નિહિતા મયિ ॥ ૪ ॥

ચન્દ્રસ્ય ચન્દ્રિકા ચદ્રત્તપનસ્ય પ્રભા યથા ।

પૃથિવ્યા ઇવ સમ્બન્ધો ઘટસ્યેવ ઘટત્વકમ્ ॥ ૫ ॥

અસાધારણમેવૈષા મદીયં લક્ષણં પ્રિયા ।

તદંશત્વાદ્ભવત્યોડપિ મદીયં લક્ષણં પરમ્ ॥ ૬ ॥

વિશ્વેષો ન કદાપ્યસ્તિ ભવતીભિઃ સમં મમ ।

નાભૂન્ન ભવિતા વાપિ ચિન્મયેડસ્મિન્ મહાપુરે ॥ ૭ ॥

યથાહં સચ્ચિદાનન્દરૂપઃ શ્રીવિગ્રહં દધત્ ।

તથૈવ મત્પ્રિયા યૂયં સચ્ચિદાનન્દવિગ્રહાઃ ॥ ૮ ॥

લીલેક્ષયા યથૈવાહં નિર્ગુણોડપિ ગુણાત્મકઃ ।

તથા પ્રિયા ભવન્ત્યોપિ નાનુશોચિતુર્મહથ ॥ ૯ ॥

લીલા ગુણમયી હ્યેષા મદીયા નિર્ગુણાપિ ચ ।

નૈતે ગુણાઃ પ્રાકૃતત્વં કદાચિત્ કલયન્તિ ચ ॥ ૧૦ ॥

પ્રમોદવનકુઞ્જશ્ચ પ્રમોદવનમેદિની ।

પ્રમોદવનગાવશ્ચ પ્રમોદવનભૂરિયમ્ ॥ ૧૧ ॥

માડ્ગલ્યા ચ ગવેન્દ્રશ્ચ ગોપા ગોપ્યઃ ખગા મૃગાઃ ।

સર્વં બ્રહ્મમયં નિત્યં સચ્ચિદાનન્દવિગ્રહમ્ ॥ ૧૨ ॥

અપિ સ્મરથ યદ્દૃષ્ટે દિવ્યે પ્રાસાદવેશ્મનિ ।

દ્વારકાં મથુરાં ચૈવ શ્રીમદ્દુન્દાવનં તથા ॥ ૧૩ ॥

પ્રમોદવિપિનસ્યેડસ્મિન્ પ્રમોદવનમુત્તમમ્ ।

તત્ર માં નિત્યલીલાસ્થં સ્વાત્મનિ ચૈવ સુપ્રતાઃ ॥ ૧૪ ॥

રુઝિમણી જાનકી ચૈવ સહજા પ્રિયમીશ્વરીમ્ ।
 અપરા સે પ્રિયા ભક્તા ભક્તિરૂપા તથાપરા ॥ ૧૫ ॥
 મત્તોડપિ મમ ભક્તાનાં મમ ભક્તિર્વિશિષ્યતે ।
 યથાહં વશ્યતાં યામિ સા મત્તોડપ્યધિકૈવ હિ ॥ ૧૬ ॥
 પ્રેમનેત્રા ભાવમુખી રસગાત્રી રતિસ્તની ।
 રાગાધારા મહાભાવહૃદયા મે પ્રિયા પરા ॥ ૧૭ ॥
 સૈષા મદ્રામતનુગા સુન્દરી મધુરસ્મિતા ।
 સીતેતિસાધિકેત્યાખ્યા સહજેતિ ચ કીર્તિતા ॥ ૧૮ ॥
 મોદિનીતિ સદાખ્યાતા મન્મનોમોદદાયિની ।
 શય્યાસનાટનસ્થાને યાં ભવન્ત્યોડભ્યસૂયથ ॥ ૧૯ ॥
 ઇયં હિ સર્વલીલાનામેકૈવાસ્તિ પ્રવર્તિકા ।
 નાનયા રહિતઃ ક્વાપિ ભવિષ્યામિ મૃગેક્ષણાઃ ॥ ૨૦ ॥
 યૂયં તદંશભૂતત્વાન્નિત્યં સન્નિહિતા મયિ ।
 મદ્રાત્રકિરણાકારાઃ કિમર્થમનુશોચથ ॥ ૨૧ ॥
 ગોપ્ય ઊચુઃ ।
 એવં ચેતર્હિ શ્રીરામ પ્રવાદઃ કોડયમુત્થિતઃ ।
 અયોધ્યાં યાસ્યતિ શ્રીમાન્ પિત્રોરાજ્ઞાવશંવદઃ ॥ ૨૨ ॥
 તચ્છ્રુત્વા સહજો લોકે મહાન્ ખેદોડભ્યજાયત ।
 અકાણ્ડતાણ્ડવપ્રાયં કિમિદં રઘુપુકુગવ ॥ ૨૩ ॥
 લોકઃ કિં વિતથં વ્રતે ત્વં વા કિં વચ્ચયસ્યુત ।
 નિર્હેતુકો ન ચૈવાયમુદિતઃ સુમહાન્ જવરઃ ॥ ૨૪ ॥
 એવં નઃ સંશયં છિન્ધિ સત્યં બ્રૂહિ ચ રાઘવ ।
 નાનૃતં હિ વદેલ્લોકો ભવતીત્યાસ્તિકં વચઃ ॥ ૨૫ ॥
 શ્રીભગવાનુવાચ ।
 ન લોકો વિતથં બ્રૂતે મલ્લીલાદર્શકો હ્યસૌ ।
 કિન્ત્વસ્મિન્ વિષયે યૂયં નાનુશોચિતુમર્હથ ॥ ૨૬ ॥
 પુરા ખલુ ભવે યૂયં દેવં પશુપતિં પ્રભુમ્ ।

કોપયિત્વા લબ્ધશાપાઃ કિઞ્ચિદ્ દુઃખમવાપ્સ્યથ ॥ ૨૭ ॥

દદૌ સ ભગવાન્ શાપં યુષ્મભ્યં મદ્વિયોજનમ્ ।
તેનેદં રૂપમન્તર્ધાઃ કિઞ્ચિત્કાલં ભવિષ્યતિ ॥ ૨૮ ॥

તત્તદ્દેહાંશરૂપેણ તદા યૂયં ભવિષ્યથ ।
અન્તરરૂપતયા સર્વા લીલામનુભવિષ્યથ ॥ ૨૯ ॥

લોકે વિયોગ ઇત્યાખ્યા તસ્યૈવ ચ ભવિષ્યતિ ।
ભવિષ્યતિ તુ ચોડન્તર્ધિઃ સાક્ષાદ્દર્શીતુ કિઞ્ચન ॥ ૩૦ ॥

તત્રાખ્યનવર્ધિં તાવદાનન્દં સમવાપ્સ્યથ ।
મદ્ભૂતવાન્મદંશાનાં નૈવં યૂયં ભિદાયુજઃ ॥ ૩૧ ॥

ગોપ્ય ઊચુઃ ।
કદા સ ભગવાન્ રુદ્રઃ શાપાસ્માન્ ભવત્પ્રિયાઃ ।
કિંવા તત્કારણં રામ કુત્ર દેશેઽથવા પ્રભો ॥ ૩૨ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ।
એકદા ચૈવ વિષયે શ્રીપ્રમોદવનાન્તરે ।
ભવન્ત્યઃ સહજાયુક્તાશ્ચક્રુઃ કીડાં મયા સહ ॥ ૩૩ ॥

તતશ્ચ સુરતશ્રાન્તા ઉપેક્ષ્ય ભવતીરહમ્ ।
મધ્યે નિકુઞ્જભવનં રતવાન્ રમયા સહ ॥ ૩૪ ॥

યૂયં નિકુઞ્જભવનસ્યાડ્ગણે બદ્ધમણ્ડલાઃ ।
મદ્ગુણાનેવ ગાયન્ત્યસ્તસ્થુઃ સુસ્થિરમાનસાઃ ॥ ૩૫ ॥

તત્રાજગામ ભગવાન્ રુદ્રઃ પશુપતિઃ પ્રભુઃ ।
કૃત્વા વન્દનમેતાભ્યઃ ક્વ રામ ઇતિ સોઽબ્રવીત્ ॥ ૩૬ ॥

નોયુસ્તાઃ સમ્પ્રગાયન્ત્યો રામચારિત્રમદ્ભુતમ્ ।
પુલકૈઃ સમુપેતાડ્ગયઃ કલિતાશ્રુવિલોચનાઃ ॥ ૩૭ ॥

રુદ્રઃ પ્રતિવચોઽશ્રુત્વા કૃતાવણા ઉવાચ તાઃ ।
ભવત્યો રામવિશ્વેષં લભન્તામચિરાત્સ્ત્રિયઃ ॥ ૩૮ ॥

ઇત્યુક્ત્વા પ્રથયૌ રામકુઞ્જાભિમુખમીશ્વરઃ ।
દૃષ્ટ્વા તુ સમુપાયાન્ત મુદતિષ્ઠમહં પ્રિયાઃ ॥ ૩૯ ॥

ઇષદ્ધિવસનીભૂતવપુષ્પા રમયા સહ ।

આદિદ્રિયે તમીશાનં સમસ્તૈરુપચારકૈઃ ॥ ૪૦ ॥

અપૃચ્છં ચૈવ કૈલાશાદ્ ભવ્યાગમનકારણમ્ ।

રુદ્ર ઉવાચ ।

તવ લીલાદર્શનાર્થ કૈલાશાદહમાગમમ્ ॥ ૪૧ ॥

અહો રસમયી લીલા શ્રેયોગુણમયી તવ ।

સચ્ચિદાનન્દૈકમપિ ન વાઙ્મનસગોચરા ॥ ૪૨ ॥

મુક્તા અભિભજન્તે યાં દિવ્યમાસ્થાય વિગ્રહમ્ ।

નિર્ગુણાપિ ભવાતીતૈર્ગુણૈઃ સત્ત્વાદિભિભિર્યુતા ॥ ૪૩ ॥

તદ્દર્શનાર્થ સંક્લુબ્ય તપો વિસ્મૃતવાનહમ્ ।

દિવ્યવેણુરવં શ્રુત્વા સ્થાનં ત્યક્ત્વેહ સદ્ગતઃ ॥ ૪૪ ॥

વાઙ્છામિ ત્વન્મુખામ્ભોજદર્શનામૃતપાનકમ્ ।

અહો ધન્યે દૃશૌ મત્કે યાભ્યાં દૃષ્ટોડસિ રાઘવ ॥ ૪૫ ॥

લીલાપરિકરોપેતઃ સ્નિગ્ધશ્યામલવિગ્રહઃ ।

સહજાશક્તિસહિતઃ સહજાનન્દનન્દિતઃ ॥ ૪૬ ॥

નમસ્તેસ્તુ નમસ્તેસ્તુ નમસ્તેસ્તુ રઘૂદ્રહ ।

નમસ્તે નિત્યલીલાયૈ નમસ્તે કેલિસમ્પદે ॥ ૪૭ ॥

નમઃ પ્રમોદકુઙ્ગાય નમોડસ્યૈ રત્નભૂમયે ।

નમઃ સાકેતદુર્ગાય નમઃ સરયુરોધસે ॥ ૪૮ ॥

નમસ્તે ગોપિગોપેભ્યો ધેનુકાય નમોનમઃ ।

ગવેન્દ્રાય નમો નિત્યં સુખિતાય નમોનમઃ ॥ ૪૯ ॥

નમો ગવેન્દ્રસુન્દર્યૈ માઙ્ગલ્યાયૈ નમોનમઃ ।

નમો ગવેન્દ્રઘોષાય સર્વસમ્પદમીયુષે ॥ ૫૦ ॥

નમઃ પ્રમુદવનસ્થાય રામાય પરમાત્મને ।

સદાનન્દાય રામાય સદા સીતારમાજુષે ॥ ૫૧ ॥

પીતામ્બરાય નવનીરદનીલભાય

વંશીવિશાલરસિને મધુરાધરાય ।

ગોગોપગોપરમણીકમનીભાસે

ભાષાન્વિતાય ચ નમોડસ્તુ રઘૂત્તમાય ॥ ૫૨ ॥

રામ ત્વદીયમુખપદ્મજમક્ષિભૃંગૈઃ
 પીત્વા ત્વદન્યવિષયગ્રહસન્નિવૃત્તૈઃ ।
 સંસત્કૃતાર્થમિવ સમ્પ્રાપ્તિ મન્યમાનો
 ભ્રામ્યામિ ભૂતલમશેષપદાર્થસિદ્ધઃ ॥ ૫૩ ॥
 સરયૂસરસં શશ્વચ્ચલુકીકૃત્ય નિર્વૃતઃ ।
 કદા રાસવિલાસાદિ પશ્યેયં સ્વાધિકારતઃ ॥ ૫૪ ॥
 નિત્યલીલાપરિકરે કદા મે ગણના ભવેત્ ।
 કદા વીક્ષેય રામેન્દો ભવદ્દનચન્દ્રિકામ્ ॥ ૫૫ ॥
 સાક્ષાત્કૃતિસ્તે લીલાયા એષ મેડનુગ્રહઃ પ્રભો ।
 શ્મશાનચારિણોડત્યર્થમભદ્ર પથસેવિનઃ ॥ ૫૬ ॥
 અહો મે રામચન્દ્રસ્ય દર્શનાર્થમિહાગમઃ ।
 તેન પૃષ્ઠા ઇમા દેવ્યો ન મે પ્રતિવચો દદુઃ ॥ ૫૭ ॥
 તમોરૂપપ્રકાશાર્થમિહ ક્રોધાન્ધતા મમ ।
 નોચેદિહ ગુણાતીતે સ્થાને ક્રોધઃ કથં ભવેત્ ॥ ૫૮ ॥
 અઘં મમૈતત્ ક્ષન્તવ્યમપરાધનમીશ્વર ।
 ચત્વત્પરિકરસ્યાપિ શાપો દત્તો મયા પ્રભો ॥ ૫૯ ॥
 તદાહમુક્તવાન્ રુદ્રં ભગવન્નેવમેવ તત્ ।
 તથાપિ મે ચિકીષધિઃ સાધનાયૈવ કલ્પતામ્ ॥ ૬૦ ॥
 ગવેન્દ્રસ્ય મહાધામ્નિ નિત્યં નિવસતો મમ ।
 અવતારાર્થસંસિદ્ધ્યૈ શાપોડયં તે ભવિષ્યતિ ॥ ૬૧ ॥
 કૌશલ્યાયાસ્તદા માતુઃ પિતુર્દશરથસ્ય ચ ।
 સન્તોષણં તથા જ્ઞાતિસ્વજનાનાં સુખોદ્ભવઃ ॥ ૬૨ ॥
 વધશ્ચ રાવણાદીનાં સમુદ્ધારસ્તથા શિવ ।
 પશુપક્ષ્યન્ત્યજાદીનાં કષ્મલાઢાન્તચેતસામ્ ॥ ૬૩ ॥
 અવતારકૃત્યમેતાવત્કરિષ્યામિ મહેશ્વર ।
 તદર્થં તવ શાપોડયમુદ્ભૂતોડસ્ત્યત્ર મા શુચઃ ॥ ૬૪ ॥
 મચ્ચિકીર્ષાનુકૂલત્વાત્ર તે શાપો રુષાવહઃ ।
 સ્વૈરં વિહર સંસિદ્ધો મદ્ભક્તાન્ મૃડયન્ પ્રભો ॥ ૬૫ ॥

એવમુક્તો મયા શમ્ભુરભિવન્ધ પુનઃ પુનઃ ।
નિર્જગામ નિર્જં સ્થાનં કૈલાસાખ્યં મનોહરમ્ ॥ ૬૬ ॥

યુષ્માકમેવં સગ્જાતો રુદ્રશાપોડતિદુર્ધરઃ ।
યૂયં તસ્ય પ્રભાવેણ મદ્વિયોગમવાપ્સ્યથ ॥ ૬૭ ॥

પરન્તવત્રાપિ વિશ્વેષે સન્નિલીય મદં શૃણુ (૧) ॥ ૬૮ ॥

મત્સાયુજ્યં પરિપ્રાપ્ય મત્તાદાત્મ્યમવાપ્સ્યથ ।
મદાનન્દોદધૌ મગ્નાઃ ક્ષણવદાપયિષ્યથ ॥ ૬૯ ॥

મદ્વિયોગં સુદુર્ધર્ષં નૈવ જ્ઞાસ્યથ મત્પ્રિયાઃ ।
તાવત્કૃત્વાવતારાર્થમાગમિષ્યામિ વઃ પુનઃ ॥ ૭૦ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામયાત્રાયાં પુરપ્રવેશોનામ રામગીતાયાં ત્રિયત્વારિંશોડધ્યાયઃ ॥
૪૩ ॥

૭૦/૧૯૭૪

૦૪૪. રામગીતાયાં ચતુશ્ચત્વારિંશોડધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।
એવં પ્રબોધિતા ગોપ્યો રુદ્રશાપસ્ય કારણમ્ ।
વિશ્વસ્ય દુઃખભૂયિષ્ઠાઃ સમવોચન્ રઘૂદ્રઢમ્ ॥ ૧ ॥
ગોપ્ય ઊચુઃ ।
સ્વામિન્ ભાવિપદાર્થાનાં પ્રતીકારો ન વિદ્યતે ।
તથાપિ ત્વાં પ્રપન્નાનાં નાર્તિઃ સ્થાત્ કલ્પિચિત્ પ્રભો ॥ ૨ ॥
અયમેવ પ્રતીકારો ભવદુઃખનિવર્ણે ।
યત્ત્વચ્ચરણપાથોજતરણિદ્વન્દ્વ સેવનમ્ ॥ ૩ ॥
નિવૃત્તાખિલતર્ષાસ્તે હંસાઃ પરમભાવુકાઃ ।
પારડ્ગતા ભવામ્બોધેઃ સ્થિતાસ્ત્વત્સમુપાશ્રયાત્ ॥ ૪ ॥
કથં ભક્તાઃ પ્રપદ્યન્તે કેન ભાવેન રાઘવ ।
તદસ્માનુપદેશેન બોધયસ્વ કૃપાવશાત્ ॥ ૫ ॥
ત્વદ્વિયોગભવા પ્રાયઃ પરમાર્તિર્ભવિષ્યતિ ।
કથં નુ તાં તરિષ્યામો નિત્યં ત્વત્સડ્ગસંશ્રયાઃ ॥ ૬ ॥

કથં ત્વદ્ધિરહે કાલે વ્યૂહો લીનો ભવિષ્યતિ ।
 વ્રજસ્ત્રીણાં સમૂહોઽસૌ ભવત્લીલૈકસંશ્રયઃ ॥ ૭ ॥
 રામ ઉવાચ ।
 યથા ભક્તાઃ પ્રપદ્યન્તે યેન ભાવેન વા પ્રિયાઃ ।
 તદ્ઃ સમુપદેશેન બોધયામિ વિશેષતઃ ॥ ૮ ॥
 એકાન્તે વિમલે ક્ષેત્રે યોગક્ષેમં વિધાય ચ ।
 મન્નિષ્ઠાં ભાવનાં કુર્યાદ્ યથા શીઘ્રં ભવં તરેત્ ॥ ૯ ॥
 વૈદિકૈસ્તાન્નિઠૈઃ કર્મવ્યૂહૈઃ સુવિમલે હૃદિ ।
 પ્રવૃત્તૌ ભાવનાં યાતાં તાં કુર્યાન્મદુપાશ્રયામ્ ॥ ૧૦ ॥
 હૃત્પુણ્ડરીકમધ્યે તુ સાકેતં ભાવયેન્મુઢુઃ ।
 તત્ર માં ભાવયેત્ પૂર્ણં લીલાભિઃ પુરુષં પરમ્ ॥ ૧૧ ॥
 યદ્દિ કિઞ્ચિદ્દસ્તુજાતં ભાવયેત્તન્મદાત્મકમ્ ।
 મત્તઃ પરં નૈવ કિઞ્ચિન્મયીદં સર્વમેવ તુ ॥ ૧૨ ॥
 ભૂર્જલં પાવકો વાયુઃ ખં મનોમણ્ડલં દિશઃ ।
 પ્રકૃતિઃ પુરુષો બ્રહ્મ જ્ઞેયં સર્વં મદાત્મકમ્ ॥ ૧૩ ॥
 મત્તઃ પ્રવર્તતે સર્વં પ્રપચ્ચોઽયં મદાત્મકઃ ।
 મત્કાર્થઃ સન્તતો નિત્યં મથ્યેવ વ્યપદિશ્યતે ॥ ૧૪ ॥
 મય્યાત્મરતિમાયાતે લીયન્તે ભશિતા યથા ।
 સ્વરૂપાનવ બોધશ્ચ મનો દેહેન્દ્રિયાદિષુ ॥ ૧૫ ॥
 સ્વતાદાત્મ્યા વભાસશ્ચ સા વિદ્યા પરિકીર્તિતા ।
 વ્યોમવદ્વ્યાપકં બ્રહ્મ કિઞ્ચિન્માયાંશયેષ્ટિતમ્ ॥ ૧૬ ॥
 સર્વતઃ પાણિપાદં ચ સર્વતોદૃક્ષિરોમુખમ્ ।
 સર્વતો નાસિકાશ્રોત્રે સર્વમાવિશ્ય તિષ્ઠતિ ॥ ૧૭ ॥
 અનન્તા મૂર્તયસ્તસ્ય ભિન્નાભિન્નસ્વરૂપિણઃ ।
 એકોઽહં બહુ ભવેયેતીચ્છા તસ્યાભવત્ કદા ॥ ૧૮ ॥
 તતોઽવર્તત લોકોઽસૌ જડજીવાન્તરાત્મભિઃ ।
 સન્માત્રં ભાતિ સર્વત્ર ન ભાતિ ચ ચિદન્તરા ॥ ૧૯ ॥
 સન્માત્રં જડ઼વર્ગોઽયં ચિન્માત્રો જીવ ઈરિતઃ ।

સચ્ચિદાનન્દરૂપો વાપ્યન્તરાત્મા મહેશ્વરઃ ॥ ૨૦ ॥

જડઃ સ્ફુરતિ જાગ્રત્સુ સ્વપ્ને ભાતિ ચિદન્તરા ।

સુષુપ્તૌ સચ્ચિદાનન્દો હ્યન્તરાત્મા પ્રકાશતે ॥ ૨૧ ॥

યત્લીના અવતિષ્ઠન્તે સ્વરૂપાનન્દભોગિનઃ ।

આનન્દમય આનન્દભુગિત્યુપનિષત્સુ સઃ ॥ ૨૨ ॥

તુરીયસ્ત્વહમેતેભ્યઃ સમઃ સર્વત્ર સર્વગઃ ।

વિદ્યા તુ યદા વિદ્યા નશ્યતિ ધ્વાન્તવદ્વ્યા ॥ ૨૩ ॥

તદા સ પરમાનન્દઃ પ્રકાશાત્મા પ્રકાશતે ।

સર્વાધ્યાસનિવૃત્તૌ તુ શુદ્ધા દેહેન્દ્રિયાદયઃ ॥ ૨૪ ॥

મત્લોકાનન્દભોગાર્હા જાયન્તે તે મદાત્મકાઃ ।

નિત્યલીલાં તદા પશ્યેન્મદ્ભક્તો મત્સ્વરૂપિણીમ્ ॥ ૨૫ ॥

ન યત્ર શોકો ન જરા ન મૃત્યુર્ન મદાદયઃ ।

તન્મદીયં પરં સ્થાનં મદ્ભક્તઃ સમ્પ્રપદ્યતે ॥ ૨૬ ॥

યસ્માન્ન પુનરાવૃત્તિઃ સર્ગાદાવપિ જાયતે ॥ ૨૭ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામગીતાયાં ચતુશ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૪ ॥

૨૭/૨૦૦૧

૦૪૫. રામગીતાયાં પચ્ચચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ।

શ્રીભગવાનુવાચ ।

નવધા ભક્તિરુદ્ધિષ્ઠા શ્રુતિસદ્ધીર્તનાદિભિઃ ।

કર્મજ્ઞાનોપાસનાભિઃ પ્રત્યેકં ત્રિવિધૈવ સા ॥ ૧ ॥

સમર્વિંશતિધા ભિન્ના ગુણૈઃ સત્ત્વાદિભિઃ પુનઃ ।

એકાશીતિપ્રકારેણ ભક્તિયોગઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૨ ॥

નિર્ગુણા ત્વેકરૂપૈવ મન્નિષ્ઠા મત્લોદયા ।

મત્સ્વરૂપાત્મિકા નિત્યં ભૂયો મત્પ્રેમલક્ષણા ॥ ૩ ॥

ન તાં દદામિ કર્મિભ્યો ન જ્ઞાનિભ્યઃ કદાચન ।

નોપાસકેભ્યો નાજ્ઞેભ્યો નચાન્યેભ્યો મૃગેક્ષણાઃ ॥ ૪ ॥

મન્નિષ્ઠેભ્યો દદામ્યેનાં યથા યુષ્મત્યમડ્ગનાઃ ।
 કર્માણિ જ્ઞાનયોગાશ્ચ સંન્યાસાશ્ચ પૃથગ્વિધાઃ ॥ ૫ ॥
 તે મત્સ્વરૂપનિષ્ઠાયાઃ કલાં નાર્હન્તિ ષોડશીમ્ ।
 તસ્માત્ સ્વરૂપનિષ્ઠો યઃ સ સર્વેભ્યો વિશિષ્યતે ॥ ૬ ॥
 કર્મોપાસ્તિસ્તથા જ્ઞાનં વિહિતાદિતરત્ર તુ ।
 મત્સ્વરૂપૈકનિષ્ઠસ્ય સર્વ પ્રેમૈકલક્ષણમ્ ॥ ૭ ॥
 અહમેવ ફલં યેષાં ન સ્વર્ગાદિ કથગ્ચન ।
 સ્વર્ગાદિકૃલકં કામ્યં કેવલં હ્યાધિભૌતિકમ્ ॥ ૮ ॥
 આધ્યાત્મિકં ચિત્તશુદ્ધ્યા જ્ઞાનૈકફલકં પ્રિયાઃ ।
 કેવલં કર્મ મન્નિષ્ઠમાધિદૈવિકમુત્તમમ્ ॥ ૯ ॥
 અથાધિભૌતિકં જ્ઞાનં જીવપ્રત્યક્ષસાધનમ્ ।
 અક્ષરં બ્રહ્મ સાક્ષાત્પહેતુરાધ્યાત્મિકં સ્મૃતમ્ ॥ ૧૦ ॥
 પરબ્રહ્માનન્દપદદાયકં હ્યાધિદૈવિકમ્ ।
 મત્સ્વરૂપાનન્દભોગહેતુસ્તુર્યં તદુચ્યતે ॥ ૧૧ ॥
 ઉપાસનાપિ ત્રિવિધા પૂર્વવત્સમુદીરિતા ।
 જીવબ્રહ્મપરબ્રહ્મસાક્ષાત્કારવિધાયિની ॥ ૧૨ ॥
 અહમેવ ફલં યસ્યાઃ સા તુર્યા પરિકીર્તિતા ।
 નિર્ગુણં ભાવમાપન્ના સર્વતોડપિ વિશિષ્યતે ॥ ૧૩ ॥
 ગોપ્ય ઊચુઃ ।
 સર્વેરપિ બ્રહ્મવિદ્ભિસ્ત્વં લભ્યોડસિ નરોત્તમ ।
 ઉત કશ્ચિદ્વિષોડસ્તિ તન્નો બ્રૂહિ રઘૂત્તમ ॥ ૧૪ ॥
 કેચિત્તુ વામદેવાદ્યાઃ સંલીનાસ્ત્વયિ કેવલમ્ ।
 કેચિત્પુનર્મહાભાગાસ્ત્વયા ભોગાન્તુ ભુજ્યતે ॥ ૧૫ ॥
 વરિષ્ઠાઃ કેડભવન્ તેષાં તવ વેદસ્ય વા મતાઃ ।
 એતદ્વેદિતુમિચ્છામસ્ત્વત્તઃ કમલલોચન ॥ ૧૬ ॥
 શ્રીભગવાનુવાચ ।
 અક્ષરં કથ્યતે બ્રહ્મ સર્વવેદાન્તગોચરમ્ ।
 પુચ્છભૂતં પ્રતિષ્ઠા સે તદ્વેયં યોગવિત્તમૈઃ ॥ ૧૭ ॥

મમૈવ સમ્પ્રકાશોડસાવુદ્યોત ઇવ ભાસ્વતઃ ।
 પુરુષાકૃતેર્મે દેહોડસૌ ગૃહિણ્યશ્ચ ગૃહં મમ ॥ ૧૮ ॥
 ભાસ્વતશ્ચ પ્રભા દિવ્યા યથાવદવધાર્યતામ્ ।
 સ એવ ચિન્મયો લોકો યદ્રત્વા ન નિવર્તતે ॥ ૧૯ ॥
 તસ્ય વિજ્ઞાનમાત્રેણ તન્મયો જાયતે નરઃ ।
 તત્રૈવાયેતિ યત્રાસ્ય ભેદદૃષ્ટિર્નિવર્તતે ॥ ૨૦ ॥
 જન્તોર્મદિચ્છયા ચેત્તુ ભક્તિઃ સમુપજાયતે ।
 તદા મયા સર્વકામભોગાન્ પ્રાપ્નોતિ મત્પરઃ ॥ ૨૧ ॥
 અન્યથા ત્વક્ષરે ધામ્નિ લીનસ્તિષ્ઠેદકમ્પનઃ ।
 કિં ત્વસ્યાપિ ભવેદ્ભાવિ ભક્તિઃ સ્વરૂપયોગ્યતા ॥ ૨૨ ॥
 ન હ્યબ્રહ્મજ્ઞો કદાપિ ભક્તિઃ સમુપજાયતે ।
 મયિ સદ્ધારણા હેતુર્યદાહ શ્રુતિરૂર્જિતા ॥ ૨૩ ॥
 ભક્તિં વૈધીમુપાશ્રિત્ય મન્નિષ્ઠો મયિ લીયતે ।
 પ્રેમમાત્રસ્ફુરદ્ભાવો ભુક્તે ભોગાન્ મયા સહ ॥ ૨૪ ॥
 પ્રમોદવનકુન્જસ્થો નિત્યલીલાનુભાવકઃ ।
 સખ્યવાત્સલ્યદાસ્યાદિમહાભાવૈર્વિભાવિતઃ ॥ ૨૫ ॥
 ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મ ભુશુણ્ડસંવાદે રામગીતાયાં પચ્ચયત્ત્વારિંશોડધ્યાયઃ ॥ ૪૫ ॥
 ૨૫/૨૦૨૬

૦૪૬. રામગીતારહસ્યોપાખ્યાને ષટ્ચત્ત્વારિંશોડધ્યાયઃ ।

ગોપ્ય ઊચુઃ ।
 કિંસ્વરૂપો મતો જીવઃ સમ્બન્ધો બ્રહ્મણા ચ કઃ ।
 કીદૃઝ્મતં પરં બ્રહ્મ અક્ષરં વાપિ કીદૃશમ્ ॥ ૧ ॥
 શ્રીભગવાનુવાચ ।
 સાવયવો હ્યસૌ જીવઃ સ્વચૈતન્યગુણેન તુ ।
 સર્વં પુરમભિવ્યાપ્ય વર્તતે દીપવદ્ ગૃહે ॥ ૨ ॥
 યોગેન મત્પ્રસાદાદ્રા તત્સ્વરૂપં પ્રકાશતે ।
 નિર્ઘૂમાનલસહુશં નિરભવિધુસન્નિભમ્ ॥ ૩ ॥

તદા બ્રહ્માણ્ડકોટીનામાશ્રયત્વમિયાદયમ્ ।
 અંશ્યંશભાવઃ સમ્બન્ધો બ્રહ્માણા સહ તસ્ય તુ ॥ ૪ ॥
 અગ્નિના મહતા ચદ્વદ્વિસ્ફુલિંગસ્ય કીર્તિતઃ ।
 નહિ જ્ઞાતે વિસ્ફુલિંગો વહ્નિર્ન જ્ઞાયતે મહાન્ ॥ ૫ ॥
 પ્રેમાખ્યશ્ચૈવ સમ્બન્ધો યેન પ્રાપ્નોતિ માનવઃ ।
 અકિયે કર્મસમ્બન્ધો ન ઘટેત કદાચન ॥ ૬ ॥
 અજ્ઞેયે જ્ઞાનસમ્બન્ધો ન ભવેચ્ચ કથચ્ચન ।
 પ્રેમાખ્યસ્તુ મહાન્ યોગો નિત્યં મમ રસાભિધઃ ॥ ૭ ॥
 જીવનિષ્ઠોઽપિ સ પરબ્રહ્માણ્યેવ તુ સમ્ભવેત્ ।
 સંપ્રખ્યાપદાર્થા દ્વિત્વાદ્યાઃ સંયોગશ્ચ યથા પ્રિયાઃ ॥ ૮ ॥
 વ્યાસજયૈવ તુ વર્તન્તે યથા પ્રેમાપિ બુદ્ધતામ્ ।
 સર્વાધિકશ્ચ સુદૃઢો વિષયેભ્યઃ પરાઽબુધઃ ॥ ૯ ॥
 માહાત્મ્યજ્ઞાનસંસ્કારો વિનિર્ધૂતરજસ્તમઃ ।
 પરમાનન્દપાથોધિઃ પ્રેમા નિરતિશાયિતઃ ॥ ૧૦ ॥
 તેનાપિ જીવનિષ્ઠેન બ્રહ્મ સમ્બદ્ધયતે પરમ્ ।
 યેનૈવ દ્વારભૂતેન નિત્યેન તદવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૧ ॥
 તત્સાધનમહં પૂર્ણો નિરુપાધિઃ કૃપાશ્રયઃ ।
 કૃપયામિ પરં યસ્મૈ તસ્મૈ પ્રેમ પરં દદે ॥ ૧૨ ॥
 ગોપ્ય ઊચુઃ ।
 ત્વં સર્વેષાં સમઃ પ્રેયાન્ સર્વેષાં સાધનઃ પ્રભો ।
 કસ્મૈ દદાસિ નો કસ્મૈ વેતુમિચ્છામહે ત્વદઃ ॥ ૩૧ ॥
 સર્વેષાં મુક્તિરેવ સ્યાત્ સર્વે સ્યુઃ પ્રેમભાગિનઃ ।
 સાધારણ્યાત્તવ શ્રીમન્ પ્રેમદસ્ય પ્રિયસ્ય ચ ॥ ૧૪ ॥
 શ્રીભગવાનુવાચ ।
 અનેકજન્મસંસિદ્ધકર્મજ્ઞાનાદિભાગિને ।
 દદામિ પરમં પ્રેમ પરિતુષ્ટો મુહુઃ પ્રિયાઃ ॥ ૧૫ ॥
 ન સર્વસ્મૈ દદામ્યેતત્ પરમાનન્દલક્ષણમ્ ।
 કર્મભિશ્ચિત્તસંશુદ્ધો જ્ઞાનેન ચ્છિન્નસંશયઃ ॥ ૧૬ ॥

શ્રવણાદિમુહુર્ભક્તિસાધનૈઃ સાધિતાકૃતિઃ ।

જનો યો માં પ્રપદ્યૈત જ્ઞાત્વા પરમપૂરુષમ્ ॥ ૧૭ ॥

તસ્મૈ દદામિ તાં ભક્તિં પ્રેમાખ્યાં મદુપાશ્રયામ્ ।

તાં લબ્ધ્વા યાપરં લાભં મન્યતે ન જગત્રયે ॥ ૧૮ ॥

શ્રદ્ધાવાન્ બ્રહ્મનિષ્ઠશ્ચ પરબ્રહ્મરસોત્સુકઃ ।

વીતરાગો વિષયતો મત્રેમ લભતે નરઃ ॥ ૧૯ ॥

નિત્યલીલારસાભિજ્ઞઃ શ્રુતમત્રેમલક્ષણઃ ।

જ્ઞાત પારમહંસ્યશ્ચ મત્રેમ લભતે નરઃ ॥ ૨૦ ॥

કવચિન્નત્યેત્ કવચિદ્રાયેત્ કવચિદ્ધાવેત મત્તવત્ ।

કવચિદ્ધસેત્ કવચિજ્જલ્પેત્ કવચિહીડેત્ કવચિદ્ધદેત્ ॥ ૨૧ ॥

મત્રેમમદિરામત્તસ્તૃણવન્મન્યતે જગત્ ।

મત્રેમભાગિનો દૃષ્ટ્વા પ્રહૃષ્ટેત્ પ્રામબન્ધુવત્ ॥ ૨૨ ॥

રમતે તૈઃ સમં નિત્યં સર્વસ્વૈરિવ બન્ધુભિઃ ।

ભક્તઃ પરમહંસૈશ્ચ ભ્રાતરસ્તસ્ય તે જનાઃ ॥ ૨૩ ॥

સખાયઃ સુહૃદઃપ્રિયાશ્ચ હિતકારિણઃ ।

તેષામર્થે યતેન્નિત્યં પ્રાણાંસ્ત્યજ્વાપિ દુસ્ત્યજાન્ ॥ ૨૪ ॥

તે હ્યસ્ય પરલોકસ્ય સહુગિનઃ સુહૃદો જનાઃ ।

એષ ભાવઃ સમુદ્દિષ્ટો યેનાડસૌ માં પ્રપદ્યતે ॥ ૨૫ ॥

તેષામહં સ્વસ્વરૂપં દર્શયિષ્યામિ વૈ મુહુઃ ।

તત્સન્નિધૌ સદા સ્થાસ્યામ્યહમદ્ભુતભાવવાન્ ॥ ૨૬ ॥

ભાવિતો ભાવસન્દોહૈર્ભવિષ્યામિ ચ તદ્વશે ।

સ્વસ્વરૂપં દુર્લભમપ્યેભ્યો દાસ્યામ્યહં પ્રિયાઃ ॥ ૨૭ ॥

મદ્વિયોગભવં દુઃખં યથા તેષાં નિવર્તન્તે ।

તથા વો બોધયિષ્યામિ વિશિષ્ટં શૃણુત પ્રિયાઃ ॥ ૨૮ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મ ભુશુણ્ડસંવાદે રામગીતારહસ્યોપાખ્યાનં નામ ષટ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૬ ॥

૨૮/૨૦૫૪

૦૪૭. રામગીતારહસ્યોપાખ્યાને સમયત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ।

શ્રીભગવાનુવાચ ।

અલાભે મત્સ્વરૂપસ્ય મદ્વિયોગભવા રુજઃ ।

વિનેયા મત્પ્રતિકૃતિઃ સમારાધનતત્પરૈઃ ॥ ૧ ॥

કાઞ્ચની રુધ્રજા તામ્રી શૈલી દારુમયી તથા ।

મદીયા પ્રતિમા કાર્યા યથારુચિતવિગ્રહા ॥ ૨ ॥

સાઙ્ગોપાઙ્ગાં સાયુધાં ચ પરિવારગણૈર્યુતામ્ ।

નિત્યં પરિચરેદ્ભક્ત્યા પ્રાન્તરાસ્ય સાધકઃ ॥ ૩ ॥

પાઘાઘ્યાયમનૈર્ભૂયો મધુપર્કેર્મનોહરૈઃ ।

સ્નાનૈર્વિલેપનૈર્ગન્ધૌર્પૈર્પૈર્વિભૂષણૈઃ ॥ ૪ ॥

વસ્ત્રાલકુરણૈઃ પુષ્પૈર્ગીતવાદિત્તોરણૈઃ ।

પાનીયભોજનૈર્ભૂરિ સંવિધાભિઃ પ્રમાર્જનૈઃ ॥ ૫ ॥

નાનોપાયનસન્દોહૈર્યથાભિલષિતૈરપિ ।

આરાત્તિકૈઃ પુષ્પવર્ષૈઃ સ્તોત્રૈશ્ચાપિ પરિક્રમૈઃ ॥ ૬ ॥

નમનૈર્નવનૈર્દાસ્યકરણૈર્ગૃહધાવનૈઃ ।

આત્માર્પણૈર્નામગણૈર્ગૃણૈઃ પ્રીણૈરપિ ॥ ૭ ॥

નાનાભાવપરીરમ્ભૈર્નાના ચોત્સવકલ્પનૈઃ ।

અવન્ધ્યં તદ્દિનં કુર્યાત્ કીર્તનશ્રવણાદિભિઃ ॥ ૮ ॥

શૃણુયાત્ સતતં સાખ્યો રામાયણમનન્યધીઃ ।

વેદવત્તદ્વિજાનીયાધત્રાસ્તિ ચરિતં મમ ॥ ૯ ॥

વાલ્મીકિં ચૈવ વાસિષ્ઠ શૈવં પારાશરં તથા ।

ભૌશુણ્ડં પઞ્ચમં ષષ્ઠં કાપ્યં રામાયણં સ્મૃતમ્ ॥ ૧૦ ॥

અન્યેષ્વપિ પુરાણેષુ યત્રાપિ ચરિતં મમ ।

તં તં ભાગમપેક્ષેત વિશેષેણ મદાશ્રયઃ ॥ ૧૧ ॥

રાં રામાય નમ ઇતિ મમ મન્ત્રં ષડક્ષરમ્ ।

અશેષકામનાપાત્રં ગૃહ્ણીયાત્ સદુરોર્મુખાત્ ॥ ૧૨ ॥

વૈદિકૈસ્તાન્નિર્ઝેર્વાપિ પ્રકારૈઃ પરિસાધયેત્ ।

તતસ્તુ ચિત્તસંશુદ્ધ્યા જાતઃ પ્રેમવિઘ્નૈર્જિતઃ ॥ ૧૩ ॥

भजेन्मदविशेषेण मन्मूर्तिं प्रागुदाहृतम् ।
 सख्यिदानन्दरूपां तां भावयेत् विचक्षणः ॥ १४ ॥
 जानक्या प्रियया युक्तं रात्रौ सञ्जातजागरम् ।
 षष्ठ्यन्मदविधूर्णाक्षं प्रभाते मां प्रबोधयेत् ॥ १५ ॥
 मङ्गलारात्रिकं कुर्यात् सिंहासनगते मयि ।
 ततो माङ्गल्यकैर्भावैः शिष्ये छिन्दोवयेत्तराम् ॥ १६ ॥
 तत्र मां भोजयेद् द्रव्यं नवनीतं सितोपलैः ।
 ततोऽवतार्य सौगन्ध्यतैलेन परिलेपयेत् ॥ १७ ॥
 उद्धर्तयेत् प्रेमभावात् स्नापयेत्तदनन्तरम् ।
 प्रोञ्छ्य शङ्खगारयेद्भक्त्या नभादा शिष्यमद्भुतम् ॥ १८ ॥
 नूपुरौ पादयोः कुर्यान्मध्ये य क्षुद्रघण्टिकाम् ।
 अङ्गदौ बाहुयुगले नसि मुक्ताङ्गलं न्यसेत् ॥ १९ ॥
 पश्चाद्भागे न्यसेद्वेणीं ताटङ्गौ श्रवणद्वये ।
 पुम्भूषणैः स्त्रीभूषाभिः प्रियं शङ्खगारयेच्च माम् ॥ २० ॥
 ततो मां भोजयित्वा तु कुर्यादारात्रिकं सुधीः ।
 ततो गोपिजनैश्चापि भोज्यमानं विभावयेत् ॥ २१ ॥
 ततो गोयारणार्थाय युक्तं गोपालबालकैः ।
 तात्कालिकरसाविष्टं वने यान्तं विभावयेत् ॥ २२ ॥
 तत्र शाद्वलसन्तोडस्थलीमुक्तं सुगोधनम् ।
 प्रमोदवनकुञ्जान्तर्भुञ्जानं मां विभावयेत् ॥ २३ ॥
 ततः क्वापि मडाकुञ्जे प्रियया केलिसंयुतम् ।
 अत्यर्थं सुभविश्रान्तं शयानं मां विभावयेत् ॥ २४ ॥
 ततः प्रहरमात्रावशेषे तु द्विवसेश्वरे ।
 गौडमालवरागेण गायन्तं कलितोत्सवम् ॥ २५ ॥
 नयन्तं दिनशेषं तु धेनुसन्तोडरक्षणैः ।
 पीताम्बरं समान्दोल्याह्वयन्तं दूरगाश्च गाः ॥ २६ ॥
 सुप्नितस्य गवेन्द्रस्य गृहाभिमुपतः स्थितम् ।

ધેનુયૂથં પુરસ્કૃત્ય વર્તમાનં સુહૃદ્ગણૈઃ ॥ ૨૭ ॥

તત્રૈવ ભોજયેદ્ભક્ત્યા યથાસમ્પન્નભોજનૈઃ ।

ગવેન્દ્રગ્રજગોષ્ઠસ્ય સન્નિધૌ સદનોત્સુકમ્ ॥ ૨૮ ॥

ગોષ્ઠે વિશન્તં ગોપીનાં સમૂહૈઃ પરિવેષિતમ્ ।

કલિતારાત્રિકં ભૂયો રામચન્દ્રં ચ માં સ્મરેત્ ॥ ૨૯ ॥

આગતં સદને સ્વસ્ય માઙ્ગલ્યાકલિતોત્સવમ્ ।

લાલ્યમાનં ચુમ્બ્યમાનં સન્ધ્યાયાં માં વિભાવયેત્ ॥ ૩૦ ॥

તેષુ તેષ્વથ ગોષ્ઠેષુ ગોદોહનમિષેણ મામ્ ।

મિલન્તં ભવતીભિશ્ચ હસન્તં માં વિભાવયેત્ ॥ ૩૧ ॥

ગોદોહસ્યાવસાને તુ માઙ્ગલ્યાસદને સ્થિતમ્ ।

કુર્વાણં ભોજનં દિવ્યં સુખિતેન સહ સ્મરેત્ ॥ ૩૨ ॥

ભોજનાન્તે ચ માઙ્ગલ્યાકલિતારાત્રિકોત્સવમ્ ।

શયાનં શયને ગોષ્ઠે રામયા સહ માં સ્મરેત્ ॥ ૩૩ ॥

એવં પ્રભાતમારભ્ય રાત્રિપર્યન્તમાદરાત્ ।

તૈસ્તૈ ભાવૈર્ભાવયાનો ભજેન્માં રાજરૂપિણમ્ ॥ ૩૪ ॥

ગોપા ગોપ્યશ્ચ નો વિજ્ઞાઃ સ્વભાવેનાજ્ઞબુદ્ધયઃ ।

તેષ્વેવાહં સદા તુષ્ટો ન પ્રાણેષુ કથગ્ચન ॥ ૩૫ ॥

અજ્ઞાઃ સ્નેહરસાકાન્તા મદર્થે ત્યક્તજીવિતાઃ ।

વેદવાદવિધેર્મુક્તા મામેવૈકં વિજનતે ॥ ૩૬ ॥

એવં પ્રમોદવને સ્વાં લીલાં પ્રકટયન્ સદા ।

વિહરામિ વને વાસં કરોમિ પ્રકટઃ સ્વયમ્ ॥ ૩૭ ॥

પ્રમોદમણ્ડલં દિવ્યં તથા સાકેતમણ્ડલમ્ ।

મણ્ડલે મત્પ્રિયતમે મણિમધ્વરણીતલે ॥ ૩૮ ॥

નિત્યા વૈ પરમા લીલા મયૈવ પ્રકટીકૃતા ।

તથામુક્તમવિશ્રાન્તં ભાવયેન્મામનન્યધીઃ ॥ ૩૯ ॥

રાત્રૌ ચ ગોપિકાવૃન્દરાસકેલિ રસાવૃતમ્ ।

ક્રીડમાનં ચ નૃત્યન્તં ગાયન્તં ચૈવ માં સ્મરેત્ ॥ ૪૦ ॥

એવં પ્રભજતો નિત્યં ભાવસન્દોહભાવિતઃ ।
વૃશ્ચામ્યહં વિરહજાં પરમાર્તિમુદારધીઃ ॥ ૪૧ ॥

સ્વસ્વરૂપસ્ય સાક્ષાત્વમચિરેણૈવ દુર્લભમ્ ।
દદામિ તસ્મૈ ભક્તાય નિત્યલીલાપ્રવેશિને ॥ ૪૨ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામગીતારહસ્યોપાખ્યાને સમચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૭ ॥

૪૨/૨૦૯૬

૦૪૮. રામગીતામહોપાખ્યાને અષ્ટચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ।

શ્રીભગવાનુવાચ ।
કદાચિદ્ ભૂરિવિશ્લેષભાવિતાત્માનમાત્મના ।
ઐક્યં સંગ્ચિન્તયન્ સ્વસ્ય રશ્મિવૃન્દે પ્રવેશયે ॥ ૧ ॥

મદ્ગુરશ્મિસંલીનાઃ પરમાનન્દનિર્વૃતાઃ ।
જરામૃત્યુભયં ત્યક્ત્વા વિહરન્તિ સુષ્પેન તે ॥ ૨ ॥

વાત્સલ્યેન ભજન્તે યે તદા વિરહકાતરાઃ ।
તાનહં મુખચન્દ્રાંશુસન્દોહેષુ વિલાપયે ॥ ૩ ॥

તત્ર તે ભૂરિમાડગલ્યાકૌશલ્યાભાવભાવિતાઃ ।
પરમાનન્દસન્દોહમગ્નાસ્તિષ્ઠન્તિ સેવકાઃ ॥ ૪ ॥

સખ્યેન યે ભજન્તે માં વદન્તઃ સ્નેહજાં રુજમ્ ।
તાનહં બાહુયુગ્માંસકિરણેષુ વિલાપયે ॥ ૫ ॥

દાસ્યેન તુ ભજન્તે માં યાતા વિરહજાં રુજમ્ ।
વિલાપયામિ તાનદ્વિકિરણેષુ સુનિર્વૃતાન્ ॥ ૬ ॥

માધુર્યેણ ભજન્તે યે ગોપીભાવેન ભાવિતાઃ ।
વક્ષઃસ્થલાંશુસન્દોહે તાનેવાહં વિલાપયે ॥ ૭ ॥

યે ચ શાન્તાઃ સુનિર્વિણ્ણાઃ પરાં શાન્તિમુપાગતાઃ ।
વિલાપયામિ તાન્ રક્તાન્ નિજાયતનરશ્મિષુ ॥ ૮ ॥

વૈદિકૈસ્તાન્નિકૈર્વાપિ વિધિભિર્વીતકલ્મષાઃ ।
ભજન્તે યે જનાસ્તે તુ લીયન્તે મદ્ભિભૂતિષુ ॥ ૯ ॥

કર્મમાર્ગેણ યે ભક્તા ભજન્તે ભૂરિનિષ્ઠયા ।

તે વૈધસં લોકમેત્ય મુચ્યન્તે તદ્વિમોક્ષણે ॥ ૧૦ ॥

જ્ઞાનમાર્ગેણ ચે ચાપિ ભજન્તે માં સમાહિતાઃ ।

તેઽક્ષરં બ્રહ્મ સમ્પ્રાપ્ય મામેવ પ્રાપ્નુવન્તિ હિ ॥ ૧૧ ॥

તત્તદ્દેવોપાસકાનાં વાસનાવાસિતાત્મનામ્ ।

તત્ર દેવેષુ વિલયો ભવેદિતિ હિ મે મતિઃ ॥ ૧૨ ॥

ગોપ્ય ઊચુઃ ।

અયમંશુક્રમો રામ દેહેન સહ કિં ભવેત્ ।

કિંવા દેહં પરિત્યજ્ય લીયેતાત્મૈવ કેવલમ્ ॥ ૧૩ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ।

દ્વિધેવાંશુલયઃ સખ્યો ભાવભેદેન ભાવ્યતામ્ ।

સદેહાનાં ભવેદેકઃ પરઃ કેવલમાત્મનામ્ ॥ ૧૪ ॥

ભાવો દ્વિધા ભવેદેકો ભૃગ્ગીકોટવદીરિતઃ ।

મણિસ્પર્શાદયઃ સ્વર્ણવદ્ધા તાદાત્મ્યભાવિતાઃ ॥ ૧૫ ॥

ચક્ષુરાદિત્યવચ્ચાપિ ભાવોઽન્યઃ સમુદાહૃતઃ ।

આદ્યઃ સુદુર્લભો લોકે મત્કૃપાતિશયં વિના ॥ ૧૬ ॥

પરોઽપિ દુર્લભઃ કિન્તુ જ્ઞાનિનામપિ જાયતે ।

કીટો ભૃગ્ગીભયાત્તેન વપુષા તન્મયો ભવેત્ ॥ ૧૭ ॥

અયસ્તેનૈવ રૂપેણ સ્વર્ણતાં પ્રતિપદ્યતે ।

ચક્ષુસ્તુ ગોલકં ત્યજ્વા સૂર્યતાં પ્રતિપદ્યતે ॥ ૧૮ ॥

એવં સ્વેનૈવ વપુષા મદ્ભક્તોઽભૂન્મદાત્મકઃ ।

જ્ઞાની સ્વં વપુરુત્સૃજ્ય સર્વથા મન્મયો ભવેત્ ॥ ૧૯ ॥

એતદ્ધઃ કથિતં સર્વં મામપૃચ્છન્ યદ્ગુનાઃ ।

ભયઃ શૃણુત મત્રાપ્તેરુપાયાન્તરમુચ્યતે ॥ ૨૦ ॥

અષ્ટોત્તરશતં નામ્નાં મત્પ્રિયાયાઃ પ્રકીર્તયેત્ ।

સન્તુષ્ટા તેન સહજા મામેવ ભાવયેત્ પ્રિયાઃ ॥ ૨૧ ॥

સહજા જાનકી સીતા મોદિની રાધિકા રમા ।

આનન્દિની પરાલોલા લલના લાસ્યકારિણી ॥ ૨૨ ॥

સીરધ્વજસુતા સાધ્વી ગાન્ધર્વી પદ્મગન્ધિની ।

ગોપરાજસુતા ગોપી ગોપિતા નન્દનાત્મજા ॥ ૨૩ ॥
 સુખિતોત્સાહિની સૌમ્યા રત્નાચલવિલાસિની ।
 પ્રમોદવનમધ્યસ્થા કુઞ્જસ્થા કુઞ્જગેહિની ॥ ૨૪ ॥
 રાઘવેન્દ્રપ્રિયા રામા લોલુપા જાસડ્ગિની ।
 રત્નાચલદરીસ્થાના ભાવિની ભાવભૂષિતા ॥ ૨૫ ॥
 રામપ્રિયા રામરતા રામકામ્યા કૃપાવલી ।
 કિંશોરી કન્દુકકીડા ચિત્રકૂટકૃતાલયા ॥ ૨૬ ॥
 રાસકેલીરતિઃ સ્નિગ્ધા મન્દારવનવાસિની ।
 અશોકવનગાવલ્લી હૃલ્લાસકવિધાયિની ॥ ૨૭ ॥
 ગોપવંશધ્વજપટી રઘુવંશવિલાસિની ।
 વિનોદિની ચિરવધૂર્વાવદૂકા વરાડ્ગના ॥ ૨૮ ॥
 અક્ષકીડાહૃતજયા જયદા જયવર્ધિની ।
 ઉચ્ચૈઃસ્વરરતા વીણા દિવ્યગાનમનોહરા ॥ ૨૯ ॥
 દેવીજન કૃતસ્તોત્રા સ્તુતા સામગસેવિતા ।
 સાવિત્રી શેવધિઃ સેવ્યા ભક્તિઃ પ્રેમસ્વરૂપિણી ॥ ૩૦ ॥
 પ્રેમદા પ્રેમધૂર્ણાક્ષી લાવણ્યવનવાટિકા ।
 સાકેતપુરલક્ષ્મીશ્ચ મહામણ્ડપમધ્યગા ॥ ૩૧ ॥
 ખણ્ડિતા વિપ્રલબ્ધા ચ સ્વાધીનપતિકા પ્રિયા ।
 કલહાન્તરિતા ચૈવ તથા વાસકસાજિજકા ॥ ૩૨ ॥
 અભિસારી પ્રોષિતોક્તા રાઘવી ચાષ્ટનાયકા ।
 સુદતી સુમુખી સુભૂઃ સુનાસા સુકપોલિની ॥ ૩૩ ॥
 દૂતી દૂતીજનપ્રીતા રક્તામ્બરધરાલિની ।
 લોલાક્ષી લાસ્યલલિતા વને ચૌવનશાલિની ॥ ૩૪ ॥
 સુધાવર્ષા સુધાધારા સુધાકરમુખી સુધા ।
 ગર્વિણી દુર્જયા દુર્ગા સપત્નીગર્વહારિતા ॥ ૩૫ ॥
 કોમલાલાપિની કામ્યા કુમારી રામવલ્લભા ।
 ઇત્યેતત્કથિતં સીતા નામ્નામષ્ટોત્તરં શતમ્ ॥ ૩૬ ॥

સાથં પ્રાતઃ કીર્તયેદ્યો રામસ્તસ્મૈ પ્રસીદતિ ।
 સ્વં લોકં દર્શયિત્વા સા પ્રદદાદ્રામસન્નિધિમ્ ॥ ૩૭ ॥
 યદ્યત્ કામયતે ચિત્તે તત્તત્ કલમવાપ્નુયાત્ ।
 ભાવયેત્ સતતં દેવીં રત્નસિંહાસનસ્થિતામ્ ॥ ૩૮ ॥
 રમણીરામણીભ્યાં તુ સખીભ્યાં પરિપાશ્વયોઃ ।
 દિવ્યચામરયુગ્મેન વીજયમાનાં મનસ્વિનીમ્ ॥ ૩૯ ॥
 અશોકલતિકાદિવ્યમણ્ડપાન્તરચારિણીમ્ ।
 સુવર્ણસંશોભિશીર્ષં રક્તામ્બરવરાકૃતામ્ ॥ ૪૦ ॥
 ક્વચિન્નિલીય કુઞ્જાન્તદૃષ્ટે (ઈં ?)સપુલકં (કાં ?)મયા ।
 ઈષચ્છૈશવતારુણ્યકેલીભિઃ પરિશાલિતામ્ ॥ ૪૧ ॥
 સહજાં નન્દિનીં દિવ્યાં રાઘવેન્દ્રપ્રિયાં ચ તામ્ ।
 વિવિધૈર્ભાવનિવહૈર્ભાવિતાત્માતિભક્તિમાન્ ॥ ૪૨ ॥
 સરય્યા અપરે પારે નન્દનો નામ ધેનુપઃ ।
 તત્પ્રિયા રાજનીનામ તસ્યાં જાતા નુ જાનકી ॥ ૪૩ ॥
 સહજા નામ સા પ્રોક્તા કુશલેન વિવાહિતા ।
 ગોપેન મમ ભક્તેન સા મહ્યં વિનિવેદિતા ॥ ૪૪ ॥
 પ્રમોદવનવીથીષુ મયૈવ રમિતા મુહુઃ ।
 દિવ્યવેણુરવાહૂતા દિવ્યાશોકવનાશ્રયા ॥ ૪૫ ॥
 તસ્યાં કુર્યાત્ સદા ભક્તિં નિત્યં મત્પ્રેમ ચાર્થયેત્ ।
 હે દેવિ સહજે નિત્યે ગોપિકે નન્દનાત્મજે ॥ ૪૬ ॥
 રામે યથા તવ પ્રેમ તથા મહ્યં પ્રદેહિ ભોઃ ।
 યથા ત્વયિ રતઃ સ્વામી તથા મધ્યપિ ચાસ્તુ સઃ ॥ ૪૭ ॥
 ઇત્યેવં પ્રાર્થિતા દેવી દદાત્યેવ રતિં પરામ્ ।
 યથા તુષ્ટો રાઘવોડહં હૃદિ સઘઃ પ્રકાશયે ॥ ૪૮ ॥
 અયમેવ મહોપાયો મદ્રશીકરણે પ્રિયાઃ ।
 નાન્ય ઈદૃગ્વિધઃ કશ્ચિદુપાયોડસ્તિ મદાભિકૃત્ ॥ ૪૯ ॥
 તાં સેવમાનાય સદાહમેવં સઘઃ પ્રસીદામિ સુરૈરલભ્યઃ ।
 સ્વાત્માનમધ્યમુમેવાર્પયિત્વા સ્વાં નિત્યલીલાં પ્રદદામિ નિત્યમ્ ॥ ૫૦ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામગીતામહોપાખ્યાને અષ્ટયત્વાશિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૮ ॥

૫૦/૨૧૪૬

૦૪૯. રામચાત્રાયાં રામગીતામહોપાખ્યાને એકોનપચ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ।

ગોપ્ય ઊચુઃ ।

કેષુ કેષુ ચ ભાવેષુ ભાવ્યોઽસિ ત્વં રઘૂદ્રહ ।

કેન કેન સ્વરૂપેણ સ્થિતોઽસિ ચ નિજેચ્છયા ॥ ૧ ॥

ત્વમેવ સાક્ષાત્પુરુષોત્તમોઽસિ વિશ્વં સમુદ્ધર્તુમુરુપ્રયત્નઃ ।

જાતોઽસિ સદ્ગત્તકકુત્સ્થવંશે જ્ઞાતોઽધુનાત્વત્કૃતયા દિવ્યદૃષ્ટયા ॥ ૨ ॥

વિભાવ્યં યત્ર યત્રાસ્તિ ત્વત્સ્વરૂપં સુખાવહમ્ ।

તત્તત્ર આચક્ષ્વ પતે બોધનાય નિજાકૃતેઃ ॥ ૩ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

અન્તરઙ્ગ સ્વરૂપં મે બહિરઙ્ગ તથૈવ ચ ।

અપ્રાકૃતં હ્યન્તરઙ્ગં પ્રાકૃતં બહિરઙ્ગકમ્ ॥ ૪ ॥

મદ્રપુશ્ચૈવ મલ્લોકો નિત્યઃ પરિકરો મમ ।

મદ્રુણા મમ કાર્યાણિ મદ્રૂપાશ્ચાયુધાદયઃ ॥ ૫ ॥

મદ્રહ્લં મમ પીઠં ચ મચ્છત્રં ચામરં મમ ।

ચિદાનન્દમયં સર્વં મદાત્મકમિદં સ્મરેત્ ॥ ૬ ॥

પ્રાકૃતેષ્વપિ ચાર્યેષુ યત્ સદ્રૂપં મમૈવ તત્ ।

ભૂતાનાં ચૈવ સર્વેષામધિદેવોઽસ્મિ સર્વગઃ ॥ ૭ ॥

સૃષ્ટિસ્થિત્યન્તકૃચ્ચાસ્મિ જગતાં પાપદાહકઃ ।

કર્મણાં ફલરૂપોઽસ્મિ લોકે સદસદાત્મનામ્ ॥ ૮ ॥

અવ્યાકૃતગુણાનામસ્યહમવ્યાકૃતઃ સ્વરાટ્ ।

ધર્મિણાં ત્રિષુ લોકેષુ સ્વાભાવિકગુણોઽસ્યહમ્ ॥ ૯ ॥

કાર્યાણાં સૂત્રરૂપોઽસ્મિ જીવોઽણૂનાં સનાતનઃ ।

વેદાનાં બ્રહ્મરૂપોઽસ્મિ બીજાનાં ત્રિવૃદસ્યહમ્ ॥ ૧૦ ॥

ત્રિપદા છન્દસામસ્મિ સુરાણાં સુરરાહુકમ્ ।

વસૂનામગ્નિનામાસ્મિ વિષ્ણુશ્ચાપિ વિવસ્વતામ્ ॥ ૧૧ ॥

નીલલોહિતનામાસ્મિ રુદ્રાણાં પિંગ્લોચનઃ ।

બ્રહ્મર્ષીણાં ભૃગુશ્ચાસ્મિ રાજર્ષીણાં મનુસ્તથા ॥ ૧૨ ॥

દેવર્ષીણાં નારદોડસ્મિ કામધેનુશ્ચ ગોષ્વહમ્ ।

પ્રહ્લાદશ્ચાસ્મિ દૈત્યાનાં સોમશ્ચૌષધિવીરુધામ્ ॥ ૧૩ ॥

શેષો ભુજંગરાજાનાં પાથસાં વરુણાલયઃ ।

પ્રતાપિનાં દિનકરો જનાનાં ચ જનાધિપઃ ॥ ૧૪ ॥

જ્ઞાનિનાં વાક્યપતિશ્ચાસ્મિ સમુદ્રઃ સરિતામહમ્ ।

કેસરી દંષ્ટ્રિણાસ્મિ હયાનાં ચ વૃહચ્ચ્રવા ॥ ૧૫ ॥

વર્ણાનામસ્મિ વિપ્રોડહં સંન્યાસશ્ચાશ્રમસ્થિતૌ ।

તીર્થાનાં કોટિતીર્થોડસ્મિ ઘર્ધરસચૂસંગમઃ ॥ ૧૬ ॥

વીરાણામસ્ત્રવિદ્યાસ્મિ શમ્ભુશ્ચાપ્યસ્ત્રિણામહમ્ ।

સ્થાનાનાં મેરુરૂપોડસ્મિ ગિરીણાં ચ હિમાચલઃ ॥ ૧૭ ॥

યજ્ઞાનાં જ્ઞાનયજ્ઞોડસ્મિ જ્ઞાનિનાં જ્ઞાનમસ્યહમ્ ।

ધ્યાનાનાં ધારણા યાસ્મિ સોમપીથશ્ચ કર્મિણામ્ ॥ ૧૮ ॥

અહિંસાસ્મિ ચ ધર્માણામશ્વત્યશ્ચાસ્મિ ભૂરુહામ્ ।

અન્નાનાં પાચસશ્ચાસ્મિ પવિત્રાણામહં કુશઃ ॥ ૧૯ ॥

યોગાનાં ભક્તિયોગોડસ્મિ શતરૂપાસ્મિ ચોષિતામ્ ।

ભાષાણાં શેમુષી યાસ્મિ બુદ્ધીનાં ચાપ્યભેદદૃક્ ॥ ૨૦ ॥

ઉપાંશુશ્ચાસ્મિ ગુહ્યાનાં યુગાનાં કૃતમસ્યહમ્ ।

સંવત્સરો પ્રમાદાના મૃતૂનામસ્યહં મધુઃ ॥ ૨૧ ॥

અભિજિવ્યાસ્મિ તારાણાં માસાનામાગ્રહાયણઃ ।

વેદવ્યાખ્યાનકર્તૃણાં કૃષ્ણદ્વૈપાયનોડસ્મ્યહમ્ ॥ ૨૨ ॥

વિવેકિનામહં શુક્રો ભાર્ગવાણાં શ્રીધરોડસ્મ્યહમ્ ।

કૃષ્ણશ્ચાપ્યવતારાણાં વૈષ્ણવેષુ ચ નારદઃ ॥ ૨૩ ॥

પૂર્ણાનાં રામચન્દ્રોડસ્મિ વંશાનાં ચ રઘોઃ કુલમ્ ।

રાજીવશ્ચાસ્મિ પુષ્પાણાં હવિઃ્વ્યાજયમહં પુનઃ ॥ ૨૪ ॥

દ્રવ્યાણાં સમ્પદશ્ચાસ્મિ માણીનામસ્મિ કૌસ્તુભઃ ।
 ઇન્દ્રનીલશ્ચ રત્નાનાં વીરાણાં વજ્રમસ્મ્યહમ્ ॥ ૨૫ ॥
 ધૂતાનાં છલરૂપોડસ્મિ ત્યાગો વૈરાગ્યશર્મણામ્ ।
 ઊર્જસ્વલાનામોજોડસ્મિ લિડ્ગં મૂર્તિમતામહમ્ ॥ ૨૬ ॥
 અમ્બૂનાં રસરૂપોડસ્મિ શબ્દાનામસ્મ્યહં ચ ગાઃ ।
 ધર્મિષ્ઠાનાં વલિરહં વીરાણામસ્મિ કાર્તિકઃ ॥ ૨૭ ॥
 ઇન્દ્રિયાણાં મનશ્ચાસ્મિ પ્રાણિનામસ્મિ ચેતના ।
 ભૂતાનાં નભ એવાસ્મિ કર્તૃણાં પ્રકૃતિઃ પરા ॥ ૨૮ ॥
 યોગિનાં કપિલશ્ચાસ્મિ સાંશિનાં જાનકીપતિઃ ।
 જમ્બુદ્વીપોડસ્મિ દ્વીપાનાં પુરીણાં કોશલાસ્મ્યહમ્ ॥ ૨૯ ॥
 નરો નારાયણશ્ચાસ્મિ પુણ્યસેતુસ્તપસ્વિનામ્ ।
 અયં મે બહિરડ્ગાત્મા વિભૂતીનાં પ્રવિસ્તરઃ ॥ ૩૦ ॥
 આબ્રહ્મભુવનવ્યાપકાર્યો વાઙ્મનસાકૃતિઃ ।
 જ્ઞાનવૈરાગ્યધર્મેશ્ચ તદ્વિરુદ્ધં ચ મદ્રપુઃ ॥ ૩૧ ॥
 ન યત્ર વાડ્ નૈવ મનઃ પ્રવૃત્તિ
 ન્ યત્ર સાક્ષી ન ચ સાક્ષિભાસ્યહમ્ ।
 નિત્યશ્ચિદાનન્દમયશ્ચ લોકઃ
 સ મે સર્ગઃ શાશ્વતશ્ચાન્તરડ્ગઃ ॥ ૩૨ ॥
 યત્રાસ્તિ સાકેતપુરી સુધન્યા
 પુણ્યા નદી સરયૂરુત્તરડ્ગા ।
 શ્રીરત્નાદ્રિર્ગોપરાજસ્ય ગોષ્ઠે
 પ્રમોદકાન્તારભુવઃ સુપેશલાઃ ॥ ૩૩ ॥
 યત્રાપ્યશોકલતિકાવનકુઞ્જવીથી
 રમ્યા કુટી રમે યત્ર રામઃ કિશોરઃ ।
 સોડહં પ્રિયા દશરથસ્ય સુતઃ સુપૂર્ણ
 સ્વાનન્દસિન્ધુરસકૃદ્ભવતીશ્ચ નન્દન્ ॥ ૩૪ ॥
 સોડહં સર્વગતશ્ચાસ્મિ પુરુષશ્ચાક્ષરઃ પરઃ ।
 કદાચિન્નૈવ લીલા મે પ્રાકૃતત્વાય કલ્પતે ॥ ૩૫ ॥

ન નાશાય ન દૃષ્ટ્યૈ ચ ન વિફુત્યૈ ચિદાકૃતીઃ ।
એષ મે શાશ્વતો ધર્મો રમણં શક્તિભિઃ સહ ॥ ૩૬ ॥

સ્વાનન્દરસરૂપાભિઃ પૂર્ણાભિઃ પૂર્ણશક્તિભિઃ ।
એષા મે સહજા લક્ષ્મીઃ સર્વલીલાધિદેવતા ॥ ૩૭ ॥

માં ભૂષયતિ સડુગચ્છત્યુન્માર્જયતિ રાતિ ચ ।
તથૈવ નિર્મિતો લોકઃ સ્વશક્ત્યા મત્સ્વરૂપયા ॥ ૩૮ ॥

તયાહં નિત્યસંયુક્તો રમામિ કુશલૈર્ગુણૈઃ ।
તદંશાઃ સકલા યૂયં નિત્યં સન્નિહિતા મયિ ॥ ૩૯ ॥

ન કદાચિદ્વિયોગાર્હઃ સ્વરૂપં પશ્યત પ્રિયાઃ ।
યૂયં ચિદાનન્દમયાઃ સનાતનાઃ
સ શક્તિભિર્નિર્જિતભૂર્ભુવઃ સ્વઃ ।
પશ્યન્તુ દિવ્યેન દૃશોદયેન
ન લબ્ધધ્વં કલેશલેશં કદાપિ ॥ ૪૦ ॥

માં સેવયન્ યો ભવતીરુપાસતે
મદ્ભક્તિરૂપાઃ સહજાભાવરૂપાઃ ।
તેનાપિ વિશ્લેષમહં ન કુર્વે
કથં સ તાવદ્ભવતીનાં કરિષ્યે ॥ ૪૧ ॥

દાસ્યામિ વો દિવ્યદૃષ્ટિં પ્રિયાણાં
યયા યુક્તા દ્રક્ષથ સ્વં સ્વરૂપમ્ ।
સચ્ચિદ્રૂપં સચ્ચિદાનન્દરૂપે
મયિ બ્રહ્મણ્યાદિદેવે તુ પ્રતિષ્ઠમ્ ॥ ૪૨ ॥

ઇત્યુક્ત્વા શ્રીપતિસ્તાભ્યો દિવ્યં ચક્ષુરદાત્ પ્રભુઃ ।
તતસ્તા દદૃશુઃ કૃત્સ્નં રૂપં સ્વં વિશ્વતો હરિઃ ॥ ૪૩ ॥

યત્રાસ્તિ ધામ વિપુલં મણિજુષ્ટહેમ
પ્રાકારગોપુરગૃહાપણસૌધગન્ધમ્ ।
આરામપુષ્પિતલતાતરુસૌરભાઢ્યં
ગુઞ્જદ્વિરેકમદરાવપિકીસમૂહમ્ ॥ ૪૪ ॥

યત્રાવસન્તિ પુરુષાઃ શતપત્રનેત્રાઃ
શ્યામાવદાતવપુષઃ સુપિશડ્ગવસ્ત્રાઃ ।

સર્વે ચતુર્ભુજવિરાજિતશઙ્ખચક્ર
કૌમોદકીકમલશાઙ્ગધરાઃ સવેષાઃ ॥ ૪૫ ॥

માયા ન યત્ર ગુણકર્મકલાવિલાસા
યદ્ભાસિનો હરિતનોર્નિતરામભિન્નાઃ ।
શ્રીમદ્રમારમણજુષ્ટતુલસ્યમોઘ
સૌરભ્યસઙ્ગહસમુદ્ભવભૂરિમત્તાઃ ॥ ૪૬ ॥

યત્રાઙ્ગાણાં વિવિધરત્નવિનિર્મિતં યન્
મન્દારમૂલમણિભૂત્ કમિકાલવાલમ્ ।
દિવ્યાઙ્ગનાગતિવિમોહિત રાજહંસ
પેપીયમાનપરિપૂર્ણસુધાવસેકમ્ ॥ ૪૭ ॥

ચામ્યેયકુન્દવકુલોત્પલનાગતાલ
હિન્તાલકેસરકદમ્બતમાલજુષ્ટૈઃ ।
યત્રાદ્ભુતૈરુપવનૈઃ કમલેક્ષણાનાં
ચેતો ન યાતિ વિકૃતિં ભગવત્પરાણામ્ ॥ ૪૮ ॥

યસ્મિન્ રમારમણસૌધમહાર્હતુઙ્ગ
દ્વારોભયસ્થલનિષણ્ણસુવેતહસ્તૌ ।
દિવ્યૌ જયશ્ચ વિજયશ્ચ સુરેશ્વરાદીન્
કાલે પ્રવેશયતિ (તઃ ?) દૂરનમત્તિરીટાન્ ॥ ૪૯ ॥

યસ્મિન્ વિભાતિ વિપુલાશ્ચ વિમાનકોટ્યો
વૈદૂર્યરત્નકનકોત્તમનિર્મિતાઙ્ગાઃ ।
તત્ર સ્થિતા હરિમયાઃ પુરુષાઃ સ્ફુરન્તિ
રામૈકલીનમનસોઽદ્ભુતકેલિમન્ત્રાઃ ॥ ૫૦ ॥

યત્ર પ્રયાન્તિ વિધિભિર્વિપુલૈર્યજન્તો
યે વા વિચિત્રવિષયોદ્ભવસૌખ્યમત્તાઃ ।
યત્કોટિશાસ્ત્રવચનૈર્વિનિરૂપિતં કિં
ત્વદ્યાપિ વાઙ્મનસગોચરતાં ન યાતમ્ ॥ ૫૧ ॥

તત્રાસ્થિતાઃ સ્વરૂપં મે પ્રત્યેકં દદૃશુઃ સ્વયમ્ ।
શ્રીરામ (રમા?) રમણસ્યાન્તં નારાયણવરાઙ્ગકમ્ ॥ ૫૨ ॥

નારાયણઃ સત્ત્વનિધિઃ સતામ્પતિઃ

સહસ્રનામા શ્રુતિવાગગોચરઃ ।

ત્રયીમયઃ શેષમયે શયાનો

ભુજગ્ગતલ્યે ચિદ્દનો બ્રહ્મપૂર્ણઃ ॥ ૫૩ ॥

તસ્યાક્રુસંસ્થં દદૃશુઃ સ્વરૂપં

સ યાપિ રામઃ સહજાસ્તાઃ સ્વયં ચ ।

નિઃશોકનિર્વ્યાકુલપૂર્ણરૂપઃ

સચ્ચિત્સુખામ્ભોનિધિસદ્ગમગ્નાઃ ॥ ૫૪ ॥

એવં તાશ્ચિન્મયે લોકે રામેણ શ્રીચિદાત્મના ।

સાકં ભોગાંશ્ચ ભુગ્જાનાઃ સહજારૂપમત્યયુઃ ॥ ૫૫ ॥

સ્વપ્રવત્તદવસ્થાતઃ સમુત્થાય વિચિત્રિતાઃ ।

દદૃશુઃ સ્વપુરે રામં સ્વાત્માનં તત્પુરોગતમ્ ॥ ૫૬ ॥

તામવસ્થાં સંસ્મરન્ત્યઃ શ્રીરામમહિષીપદમ્ ।

સદૃશ મિલિતાઃ સર્વા ઇદમૂયુઃ સુવિસ્મિતાઃ ॥ ૫૭ ॥

અહો અયં કાન્ત કિમેતદન્તરા

ચક્ષ્મહિ બ્રહ્મ સુખાતિગં યત્ ।

સુખં પરં વીતવિશ્વપ્રવાહં

રજસ્તમઃસત્વગુણાતિગં ચ ॥ ૫૮ ॥

અહો લોકસ્ય માધુર્યં અહો વિપુલતાપિ ચ ।

અહો પ્રાસાદસૌધાદિરયનાશ્રયભૂઃ પરા ॥ ૫૯ ॥

અહો ઈશ તવામુષ્ય પ્રભાવઃ શ્યામસુન્દર ।

અહો વયં ધન્યતમા મહિષ્યસ્ત્વન્મહાક્રુગાઃ ॥ ૬૦ ॥

સર્વાશ્ચ સહજારૂપાઃ સચ્ચિદાનન્દવિગ્રહાઃ ।

ન કુતશ્ચિત્ ક્વાપિ યોનાઃ સામ્રાજ્યપદવીજુષઃ ॥ ૬૧ ॥

તદેવ દર્શયાસ્માકં સ્વં ધામ પ્રકૃતેઃ પરમ્ ।

ન યત્ર તવ વિશ્લેષો ક્ષણમાપ્યસ્તિ રાઘવ ॥ ૬૨ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

સ એવૈષ મહાલોકશ્ચિલ્લોકોડયં પ્રપશ્યથ ।

યત્ર પ્રમોદવનભૂશ્ચેતો મોદયતે ભૃશમ્ ॥ ૬૩ ॥

તતોડસ્ય નૈવ ભેદોડસ્તિ ગોપવધ્વો મનાગપિ ।

પુનઃ પશ્યત સદૃષ્ટ્યા લોકદૃષ્ટિં વ્યપોહ્ય ચ ॥ ૬૪ ॥

મત્સ્વરૂપમિદં સર્વં કોટિબ્રહ્માણ્ડમૂર્ધગમ્ ।

મમાંશૈશ્ચ કલાભિશ્ચ બહુરૂપેણ સન્તતમ્ ॥ ૬૫ ॥

તત્ર તત્ર ભવત્યોડપિ મહિષીપદમાગતાઃ ।

યત્ર યત્રાસ્મિ શ્રીરામો મમ ધામ ચિદાત્મકમ્ ॥ ૬૬ ॥

સર્વાઃ સમ્મિલિતા યૂયં પ્રમોદવિપિને મયા ।

સર્વેડપ્યંશા મમ પુનરિહૈવ મયિ સડ્ગતાઃ ॥ ૬૭ ॥

ઇત્યેવં ભાવયિત્વા સ્વં રૂપં સદસતઃ પરમ્ ।

મયા નિત્યં સુસમ્બ્રહ્મં નૈવ શોચિતુમર્થય ॥ ૬૮ ॥

વૈકુણ્ઠે ચિન્મયે લોકે શ્વેતદ્વીપે મનોહરે ।

સૂર્યમાણ્ડલમધ્યે ચ ભુવોરન્તશ્ચ યોગિનામ્ ॥ ૬૯ ॥

વ્યાપિવૈકુણ્ઠમધ્યે ચ યૂયં સર્વત્ર સડ્ગતાઃ ।

ભવતીભિર્વિના ક્વાપિ નાહં તિષ્ઠામિ નિર્વૃતાઃ ॥ ૭૦ ॥

અંશરૂપા કલારૂપા યુષ્માકં સકલાઃ શ્રિયઃ ।

સર્વાસામંશિની શ્રીણાં સહજા સહજાકૃતિઃ ॥ ૭૧ ॥

એવં વિજ્ઞાય ચાત્માનં સ્વરૂપં ચ વ્રજાડ્ગનાઃ ।

રમધ્વં મયકા સાકં પરમાનન્દનિર્વૃતાઃ ॥ ૭૨ ॥

અવતારાર્થમેતં નુ કરિષ્યામિ ધૃતવ્રતાઃ ।

ન તત્ર શોચિતું યોગ્યા ભવત્યઃ પ્રકૃતે પરઃ ॥ ૭૩ ॥

એતદ્ધો દર્શિતં રૂપં મોહવ્યપગમાય ચ ।

વિશ્વેષાર્તિભવાયાસવ્યવચ્છેદાય ચ પ્રિયાઃ ॥ ૭૪ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામચાત્રાયાં રામગીતામહોપાખ્યાને એકોનપગ્યાશત્તમોડધ્યાયઃ ॥

૪૯ ॥

૭૪/૨૨૨૦

૦૫૦. રામયાત્રાયાં રામગીતામહોપાખ્યાનં નામ પચ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ।

શ્રીભગવાનુવાચ ।

પુનશ્ચ વો દિવ્યદૃશં દદામિ વ્રજયોષિતઃ ।

તેન દ્રક્ષ્યથ મદ્રૂપમિહૈવ પ્રકૃતેઃ પરમ્ ॥ ૧ ॥

ઇત્યુક્ત્વા દર્શયામાસ સ્વં રૂપં રામચન્દ્રમાઃ ।

કોટિબ્રહ્માણ્ડસંસ્થાનામાશ્રમં દિવ્યવિગ્રહમ્ ॥ ૨ ॥

સહસ્રમૂર્દ્ધાનનકર્ણચક્ષુઃ

ર્નાસૌષ્ઠગાણ્ડાદિકપાણિપાદમ્ ।

સહસ્રરોચિઃ પ્રકરપ્રકાશ

પ્રત્યસ્તદિગ્ભૂમિનભસ્તમિશ્રમ્ ॥ ૩ ॥

સહસ્રદિવ્યાભરણપ્રકાશં

સહસ્રદિવ્યાયુધતેજસાં નિધિમ્ ।

સહસ્રબાહુદરનાભિવક્ષઃ

સહસ્રદિવ્યં મણિકુણ્ડલશ્રિયમ્ ॥ ૪ ॥

યત્રાશ્ચિનૌ વસવશ્ચૈવ સાધ્યા

વિશ્વેદેવાઃ સૂર્યગણાશ્ચૈવ રુદ્રાઃ ।

એકોનપચ્ચાશદપિ પ્રભજ્જના

શ્ચતુર્દશેન્દ્રા લોકપાલાશ્ચ સર્વે ॥ ૫ ॥

ગન્ધર્વવિદ્યાધરસિદ્ધકિન્નરા

નાગા નગાશ્ચૈવ નદાશ્ચ નદાઃ ।

સમુદ્ર આપઃ પ્રદિશો દિશો ભૂ

દ્વીપાઃ પુરગ્રામવનાદ્રિસઙ્ઘાઃ ॥ ૬ ॥

એકૈકસ્મિન્ રોમિણે રામસ્ય કોટિ

બ્રહ્માણ્ડસંસ્થાં દદૃશુર્ગોપિવધ્વઃ ।

જમ્બૂદ્વીપં તત્ર સાકેતસંસ્થાં

પ્રમોદકાન્તારમથાત્ર રામમ્ ॥ ૭ ॥

તત્સન્નિધૌ સ્વસ્વરૂપં ચ ગોપ્યો

નિત્યોલ્લસદ્રામવિલાસપુષ્ટમ્ ।

દૃષ્ટ્વા વિચિત્રાશ્ચ વિચેતસસ્તાઃ

સન્તુષ્ટુવુઃ પ્રાઞ્જલયો ગૃણન્ત્યઃ ॥ ૮ ॥

ગોપ્ય ઊચુઃ ।

સત્યં ત્વમૂચેડહમનાદિરવ્યયઃ

પ્રકાશમાનઃ પુરુષઃ પુરાણઃ ।

ત્વદર્શનાત્ સાધુ સમ્યક્ પ્રતીતં

પરાવરાણાં પરમસ્ત્વં મહેશઃ ॥ ૯ ॥

ત્વામેવ ગાયન્તિ સમસ્ત વેદા

સ્ત્વામેવ પશ્યન્તિ સુયોગદૃષ્ટ્યા ।

ત્વામેવ ભાવન્ત ઇમે પ્રપન્નાઃ

કાલત્રાસાત્ પાહિ પાહીતિ રામ ॥ ૧૦ ॥

ત્વમાદિસૃષ્ટૌ ભગવાન્ વિરઞ્ચિ

ભૂત્વા ત્રયીમધ્યગીષ્ઠાઃ સ્વભાસા ।

ત્વમેવ વિશ્વસ્ય નિધાનમુત્તમં

ત્વમેવ વીજં સ્થિરજડ્ગમાનામ્ ॥ ૧૧ ॥

અમી લોકા લોકપાલાશ્ચ સર્વે

ત્વય્યેવ સૂત્રે મણિવત્સમ્રાયુક્તા ।

ત્વં કાલશક્ત્યા નિજયા વિશ્વમેતત્

સૃજસ્યવસ્યત્સિ ચ ભૂરિવીર્ય ॥ ૧૨ ॥

ન ચ ત્વદીયં મહિમાનમેતે

જાનન્તિ લોકાસ્ત્વયિ નિત્યપ્રતિષ્ઠાઃ ।

અહો અનન્તસ્ય તવેદૃશં પરં

મરુત્વમુજ્જાસિતવાઝ્મનઃ પદમ્ ॥ ૧૩ ॥

ન તે વીર્યં વેત્તુમમી સમર્થાઃ

સબ્રહ્મલોકાશ્ચ સલોકપાલા ।

સ્વાનુગ્રહેણૈવ વેદ્યોઽસિ કિઞ્ચિ

ત્રમોસ્તુ તે બ્રહ્મણોઽસ્મૈ પરસ્મૈ ॥ ૧૪ ॥

દૃષ્ટ્વા તવેદં વપુરગ્રવીર્યં

સ્વલઙ્કૃતં ભૂરિ વિષ્વપ્રકાશમ્ ।

કોટીન્દુસૂર્યાનલભિમ્બનેત્રં

વિત્રસ્તચિત્તાઃ સ્મ વયં સ્ત્રિયઃ પ્રભો ॥ ૧૫ ॥

ગ્રામ્યસ્વભાવાઃ ક્વ વયં વ્રજસ્થા
ક્વ તે રૂપં દુર્વિતર્ક્યં સુરાણામ્ ।
જવાલાસહસ્રપ્રકરૈર્દુર્નિરીક્ષ્યં
તદેવાસ્માન્ દર્શય સ્વસ્વરૂપમ્ ॥ ૧૬ ॥

અસ્મિન્ સ્વરૂપે તવ રામચન્દ્ર
સ્વાત્માનમગ્ધેવમુદીક્ષયામઃ ।
ત્વાં ચૈવ સાકેતપુરીસમીપ
પ્રમોદકાન્તારનિકુઞ્જસંસ્થમ્ ॥ ૧૭ ॥

તથાપિ નો હૃદયં વેપતેઽથ
દૃષ્ટ્વેદમુગ્રં તવ નામરૂપમ્ ।
કાલોઽસિ વા કાલકાલોઽસિ વા ત્વં
રુદ્રોઽસિ વા કોઽપિ કાલાગ્નિરુદ્રઃ ॥ ૧૮ ॥

ઇદં રૂપં દ્રઘ્મહર્ષા વયં નઃ
સ્વતેજસા વ્યામદિગમ્ભરાવનિ ।
તદેવ નો દર્શય રૂપમાધિહન્
કન્દર્પકોટિદ્યુતિહારિ હૃદયમ્ ॥ ૧૯ ॥

નમોસ્તુ તુભ્યં પુરુષાય શાશ્વતે
પૂર્ણાત્મને કારુણિકાય વેધસે ।
સ્વરૂપશક્ત્યા સકલં ચ બિભ્રતે
પરાવરાણાં પરમાય રાઘવ ॥ ૨૦ ॥

પ્રમોદવનમધ્યસ્થકુઞ્જાન્તરવિલાસિને ।
નિત્યલીલાભ્યુપેતાય રામચન્દ્રાય તે નમઃ ॥ ૨૧ ॥

સાકેતનગરોપાન્તે અશોકવનવાસિને ।
સહજાશક્તિયુક્તાય રઘુવર્યાય તે નમઃ ॥ ૨૨ ॥

નમો મુક્તાવિભૂષાય નમોરત્નાવતંસિને ।
નટાય દિવ્યવેશાય રાઘવાય ચ તે નમઃ ॥ ૨૩ ॥

કઞ્જકિઞ્જલ્લવસ્ત્રાય નીલસુન્દરકાન્તયે ।
અરવિન્દનિભેક્ષાય નમો નૃપતિસૂનવે ॥ ૨૪ ॥

યદૃષ્ટમેતદ્ભવતઃ સ્વરૂપં

સહસ્ત્રમાર્તાણ્ડકરાલરોચિઃ ।

આદ્યસ્તદેવાદ્ય વરેણ્ય નાથ

સ્વવિગ્રહં દર્શય દોદ્ધ્ર્યેન ॥ ૨૫ ॥

નારાયણસ્તવૈવાંશઃ સહજાંશસ્તથા રમા ।

સ ત્વં રામ વરઃ સાક્ષાદ્વ્યં યાપિ રમાત્મિકાઃ ॥ ૨૬ ॥

તથાપ્યનેનૈવ સુખગ્રહેણ

સદાત્વમસ્માન્ રમયાધિહન્તઃ ।

કિં વા વિયોગાનલભિભ્યતીર્નઃ

પ્રવેશય સ્વાંશસમૂહ એવ ॥ ૨૭ ॥

યત્ર પ્રમોદવનમગ્જલમાધુરીયં

યત્રોત્તરઙ્ગસરયૂપુલિનદ્રયશ્રીઃ ।

યત્રાપ્યશોકવનમદ્ભુતવલ્લિજુષ્ટં

દેશઃ સ એવ હૃદિ નઃ સતતં ચકાસ્તુ ॥ ૨૮ ॥

શ્રીરામચન્દ્ર વરદેશ્વર નિત્યલીલ

શ્રીમન્ પ્રભો કલય નઃ કરુણાર્દ્રદૃષ્ટ્યા ।

યેન ત્વદ્ગ્નિસરસીરુહસૌરભાન્ત

ભૂઙ્ગીવદુન્મદહૃદઃ સતતં વસામઃ ॥ ૨૯ ॥

ઇત્યાભાષ્યાખિલા ગોપ્યઃ પ્રેમવિહ્વલિતાશયાઃ ।

નિપેતુશ્ચરણામ્ભોજે સ્વાત્માર્પણધિયા પ્રભોઃ ॥ ૩૦ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

અહો ધન્યતમા યૂયમહં યાભિર્વશીકૃતઃ ।

મલ્લીલામાધુરીં નિત્યં પશ્યન્ત્યઃ સુખમાસતામ્ ॥ ૩૧ ॥

યુષ્માકં મોહનાશાય સ્વરૂપં દર્શિતં મયા ।

માભૂદ્રઃકલેશનાશોઽપિ સઙ્ગતાનાં મયિ પ્રિયાઃ ॥ ૩૨ ॥

મદીયા કાલશક્તિશ્ચ નૈવ સ્મૃક્ષ્યતિ વઃ પ્રિયાઃ ।

કાલમાયાતિગે લોકે સુખમેધધ્વમઙ્ગનાઃ ॥ ૩૩ ॥

નિત્યઃ સઙ્ગો ભવતીભિર્મમાયં

ચન્દ્રસ્યેવાનિશં ચન્દ્રિકાભિઃ ।

ઇત્યં જ્ઞાત્વા નાનુતાપ્યધ્વમન્ત

દૃષ્ટ્વાપ્યન્યં મેડવતારસ્ય કાર્યમ્ ॥ ૩૪ ॥

અત્ર નિત્યસ્થિતશ્ચાહં સ્વાંશેન નૃપતેર્ગુહે ।

અવતીર્ય કરિષ્યામિ ધર્મરક્ષાં સનાતનીમ્ ॥ ૩૫ ॥

દૈત્યાંશ્ચૈવ હનિષ્યામિ રાવાણાદીન્ સુરદ્રુહઃ ।

જાનકીમુદ્રહિષ્યામિ સહજાશત્વધારિણીમ્ ॥ ૩૬ ॥

ભક્તાન્ સમુદ્ધરિષ્યામિ પશુપક્ષ્યન્ત્ય જાનપિ ।

ધર્મં સંસ્થાપયિષ્યામિ તોષયિષ્યામિ નિર્જરાન્ ॥ ૩૭ ॥

રઘુવંશં કરિષ્યામિ યશોભિઃ સુરભિર્મુહુઃ ।

સાધૂંશ્ચ માનયિષ્યામિ માન્યાન્ દેવદ્વિજાદિકાન્ ॥ ૩૮ ॥

કરિષ્યામિ મહાયજ્ઞાનશ્વમેધાદિકાનહમ્ ।

લીલાઃ સન્તાનયિષ્યામિ ક્રિયાશક્ત્યા સ્વકીયયા ॥ ૩૯ ॥

કૃત્વાવતારકાર્યાણિ બહૂનિ વિપુલાનિ ચ ।

પ્રમોદવનમેષ્યામિ ભવતીસૌખ્યહેતવે ॥ ૪૦ ॥

તાવદ્યુયં મયા સાકં પ્રમોદવનવીથિષુ ।

અંશુરૂપં સમાસાદ્ય મદભેદેન રંસ્યથ ॥ ૪૧ ॥

અત્રસ્તોડયહમીશાનશાપપાલનકામ્યયા ।

અન્તર્હિતો ભવિષ્યામિ મદંશૂન્ યૂયમેષ્યથ ॥ ૪૨ ॥

યદા સુમહતી પીડા દેહે વાધિષ્યતે ચ વઃ ।

તદા યૂયં વિયોગેન મત્તાદાત્મ્યમવાપ્સ્યથ ॥ ૪૩ ॥

ઇત્યેતત્ કથિતં ગોપ્યો રહસ્યં મમ યત્ સ્થિતમ્ ।

ભૂયઃ કિમિચ્છથ શ્રોતું તદ્ધો ગોપ્યતમં બ્રુવે ॥ ૪૪ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામયાત્રાયાં રામગીતામહોપાખ્યાનં નામ પચ્ચાશત્તમોડધ્યાયઃ ॥

૫૦ ॥

૪૪/૨૨૬૪

Encoded and proofread by Vishal Pandey

——
Bhushundi Ramayanam Purvakhanda 041-050

pdf was typeset on September 30, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

